

σις ὁμοιότητος τοιαύτη ὅποια ὑπάρχει μόνον μεταξύ ὕλικῶν πραγμάτων ; Ὅποιοσδήποτε σκανδαλίζεται ἐκ τούτου θὰ παραβλέπη ἔντελῶς ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται ἀποκλειστικῶς περὶ διαλεκτικῆς, περὶ «ἔρωτῶν καὶ ἀποκρίνεσθαι» περὶ τοῦ λεγομένου καὶ τῆς θεμελιώσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰδέᾳ. Βεβαίως δὲν θέλομεν ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι συνυπεύθυνος εἰς τοῦτο εἶνε καὶ ὁ Πλάτων διὰ τῆς, ἀκριβῶς ἐνταῦθα πάλιν ἀπαντωμένης, παρεκκλίσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν ψυχολογίαν. Τὸ σφάλμα ὅμως τοῦτο, (εἰάν ὑπάρχει σφάλμα) ἐπανορθοῦται σχεδὸν ἔντελῶς, εἰς αὐτὸν τὸν «Φαίδωνα», ὑπὸ τῆς τελειοταίας διαλεκτικῆς ἐρεῦνης, ἣ ὅποια, ἐν ἐπιγνώσει, θέτει τέρμα εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην παιδιάν τῶν μεταφορῶν καὶ διατυποῖ τὴν αὐστηρὴν λογικὴν ἐννοίαν τῆς Ἰδέας μετὰ τολαύτης σαμηνείας, ὥστε νὰ εἶνε τρώντι ἀξίον ἀπορίας πῶς κατώρθωσε νὰ παρίδη τοῦτο ἄμεσος τοῦ Πλάτωνος μαθητῆς, ἂν μὴ ὀλόκληρος ἦ ἰδίᾳ αὐτοῦ φιλοσοφία ἐπεδείκνυε τελείαν ἀνικανότητα εἰς τὸ νὰ ἐξετάσῃ, ἔστω καὶ πρὸς στιγμήν, τὰ ζητήματα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἰδεοκρατίας ὡς μεθόδου.

Γ. Τὰ δύο εἶδη τοῦ εἶναι· τὸ ἀναλλοίωτον καὶ τὸ μεταβλητὸν (σελ. 78 - 84).

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐρεῦνης φαίνεται ἔχον ὡς μόνον σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσῃ, κατὰ τρόπον μὴ ἐπιτρέποντα πλέον οἰανδήποτε προσβολήν, τὴν θεωρίαν ἐν τῇ ὅποιᾳ ὁ «Φαίδων» δὲν φθάνει ἀκόμη μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ὕψους τῆς Ἰδέας ὡς μεθόδου, τ. ἔ. τὸ ἀπολύτως ἀναλλοίωτον τοῦ καθαρῶς νοητοῦ εἶναι. Ἐκ τοῦ πλησίον ὅμως ἐξετάζοντες τὸ πρῶγμα ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἀκριβῶς ἐνταῦθα, ἀκόμη σαιφέστεραν ἢ εἰς τὸ προηγηθὲν μέρος, προετοιμάζεται ἐρευνα πέραν τῆς θεωρίας ἐκείνης ἐξικνουμένη.

Διὰ νὰ ἀποφασισθῇ ἂν ἡ ψυχὴ εἶνε φθαρτὴ ἢ ὄχι, ἀνάγκη πρότερον νὰ καθορισθῇ γενικῶς ποῖα ἀντικείμενα, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν, ὑπόκεινται εἰς φθορὰν καὶ ποῖα ὄχι (ἐν παρόδῳ εἰρησθῆσθε ὅτι ἀξία προσοχῆς εἶνε ἡ χρησιμοποιουμένη ἀναλυτικὴ μέθοδος). Τὸ πρῶτον ἰσχύει περὶ τῶν συνθέτων, ἀκριβῶς διότι ἡ σύνθεσις δύναται πάλιν νὰ διαλυθῇ· τὸ τελευταῖον περὶ τῶν μὴ συνθέτων. Κατόπιν ταυτίζεται τὸ σύνθετον πρὸς τὸ ἀεὶ μεταβαλλόμενον. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν λογικὸν χῆσμα. Ἀναμφιβόλως ἡ γνώμη εἶνε ὅτι πᾶσα μεταβολὴ μόνον ὡς μεταβολὴ ἀφθάρτων στοιχείων εἶνε δυνατόν νὰ νοηθῇ, ἄρα ὡς μεταβολὴ τῆς συνθέσεως. Τὸ μὴ σύνθετον ἄρα ἀνάγκη νὰ εἶνε ὄχι μόνον μὴ φθαρτὸν ἀλλὰ καὶ ἀπηλλαγμένον πάσης μεταβολῆς. Ἀκριβῶς τοῦτο ἰσχύει περὶ τῶν καθαρῶν ἀντικειμένων τῆς διανοίας περὶ ἧν ὅποιον προηγουμένως ἤδη εἶχεν ὑποστηρικθῆ, καίτοι ὡς εἰάν νὰ ἐπρόκειτο περὶ πραγματικοῦ γεγονότος καὶ ἄνευ θεμελιώσεώς τινος, ὅτι παρουσιάζονται εἰς ἡμᾶς πάντοτε ὁμοίως, ὄχι ἄλλοτε μὲν οὕτως, ἄλλοτε δὲ ἄλλως· εἶνε καθ' ἑαυτὰ «ἀναλλοίωτα», ἀκρι-

βῶς δὲ τοῦτο σημαίνει τὸ «εἶναι» αὐτῶν ὅτι τ. ἔ. εἶνε πάντοτε ἐνὸς μόνον εἴδους καθ' ἑαυτὰ (*μονοειδὲς ὃν αὐτὸ καθ' αὐτό*, 78 D), ὡς ἐκ τούτου εἶνε πάντοτε ὁμοία πρὸς ἑαυτά. Ἐνῶ τοῦναντίον τὰ πολλὰ π.χ. ἄνθρωποι, ἵπποι, ἐνδύματα ἢ οἵαδήποτε ἄλλα πράγματα εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρονται τὰ κατηγορούμενα ἴσον, ὠραῖον κτλ. καὶ τὰ ὅποια κατὰ συνέπειαν φέρουσι τὴν αὐτὴν μὲ τὰ καθαρὰ ἀντικείμενα τῆς διανοήσεως ὀνομασίαν, οὐδέποτε, ἀπὸ οὐδεμιᾶς οὕτως εἰπεῖν ἀπόψεως, παραμένουσι ταῦτα οὔτε ἕκαστον μὲθ' ἑαυτοῦ, οὔτε μεταξὺ ἀλλήλων. Ταῦτα λοιπὸν ἀποτελοῦσι τὸ ὄρατον, ἐν γένει τὸ αἰσθητόν, ἐκεῖνα τοῦναντίον τὸ ἀόρατον, δυνάμενα καὶ νοηθῆσαι μόνον διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ πνεύματος, *διανοίας λογισμῶ* (79 A) τὸ αὐτὸ ἐκφράζεται κατωτέρω διὰ τοῦ *νοητὸν καὶ φιλοσοφία αἰρετόν*. Ἴδου τὰ *δύο εἴδη τῶν ὄντων* (αἱ δύο θεμελιώδεις μορφῆαι) τὰ ὅποια παραδεχόμεθα: τὸ ὄρατον καὶ τὸ ἀόρατον (*ἀειδές*), τοῦτο πάντοτε ταῦτὸν ἑαυτῶ, ἐκεῖνο οὐδέποτε ταῦτὸν (79 A «τὸ μὲν ἀειδὲς πάντοτε κατὰ ταῦτὰ ἔχον τὸ δὲ ὄρατον μηδέποτε κατὰ ταῦτά»). Περαιτέρω δὲ ταυτίζεται τὸ μὲν πρὸς τὸ ἐνσώματον (81 B), ἀνθρώπινον, θνητόν, μὴ νοητόν (*ἀνόητον*), πολύμορφον, διαλυτόν (80 B), τὸ δὲ δεύτερον πρὸς τὸ ἀσώματον (85 E), θεῖον, ἀθάνατον, καθαρῶς νοητόν (μὴ ὑποκείμενον εἰς δόξαν ἢ φαινόμενον, *ἀδόξαστον*, 94 B), μονοειδές, ἀδιάλυτον (80 B). Ἡ ψυχὴ ἄρα, λέγει τὸ συμπέρασμα, καθὸ ἀόρατος, συγγενεῦει προφανῶς περισσότερον, ὁμοιάζει περισσότερον πρὸς τὸ τελευταῖον εἶδος, ἐνῶ τὸ σῶμα ἀνήκει ἀναμφισβητήτως εἰς τὸ πρῶτον, καὶ κατὰ συνέπειαν εἶνε ἢ τοῦλάχιστον δύναται νὰ ἀξιῶσθαι ἐκεῖνη νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀφθαρτος.

Καὶ ταύτην τὴν φορὰν δυνάμεθα καὶ ὀρείλομεν νὰ ἀφήσωμεν ἐντελῶς κατὰ μέρος τὸ λίαν ἀμφισβητήσιμον ἐνταῦθα συμπέρασμα περὶ τῆς ἀφθαρσίας τῆς ψυχῆς, ἰδίως δὲ τῆς καθ' ἕκαστον ψυχῆς. Κατὰ μείζονα ἤμωσ λόγον ἀνάγκη νὰ ἐξάγωμεν τὴν μεγάλην καὶ πλήρη συνεπειῶν πρόβδον ὅτι τ. ἔ. τὸ μεταβλητόν, τὸ πεδίον δηλονότι τοῦ αἰσθητοῦ, ἀναγνωρίζεται ὡς δεύτερον «εἶδος τῶν ὄντων», ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ ἀναλλοίωτον, πρὸς τὰ καθαρὰ ἀντικείμενα τῆς διανοίας, ἐνῶ, κατὰ τὰ μέγρι τοῦδε, μόνον εἰς τὸ ἀναλλοίωτον, τὸ δυνάμενον νὰ κατανοηθῆ ἐν τῇ καθαρῇ ἐννοίᾳ, ἀνήκει τὸ εἶναι, ἢ ἀλήθεια, ἀμφοτέρω ἐξικνούμενα πέραν τοῦ αἰσθητοῦ τὸ ὅποιον φαίνεται μόνον χωρὶς νὰ εἶνε. Καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν «Θεαίτητον», (186 D E) περιορίζετο τὸ εἶναι καὶ ἡ ἀλήθεια ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τοῦ κύκλου τῶν καθαρῶν θέσεων τῆς διανοήσεως διότι, καθ' ἃ ἐλέγετο, αἱ αἰσθήσεις δὲν περιεῖχον ἀλήθειαν καίτοι ὁ ὑπαινιγμὸς (181 A) ὁ ἀφορῶν τοὺς Ἑλεάτας, τοὺς «στασιώτας τοῦ σύμπαντος» (1), προαγ-

(1) Στασιώτας (ἐπαναστάτας) ἀποκαλεῖ ὁ Πλάτων τοὺς Ἑλεάτας διότι παραβάλλει τὴν ἀνήκουστον ἀρνησιν πάσης κινήσεως, ἀρνησιν ἣτις θὰ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, πρὸς στάσιν.

γέλλει ἤδη τὴν λύσιν ὅτι οὔτε ἀποκλειστικῶς κίνησις ἰσχύει, οὔτε ἀποκλειστικῶς ἀκίνησις, ἀλλ' ἀμφοτέρω ὑπάρχουσι. Ἐνῶ, ἐξ ἐναντίας, τὰ συγγράμματα τῆς τελευταίας ἐποχῆς τοῦ Πλάτωνος, ἰδίᾳ δὲ ὁ Σοκράτης (248 ε., 254 D) καὶ ὁ «Τίμαιος» (51 καὶ 27) συμφωνοῦσι τελείως ἐν τούτῳ πρὸς τὸν «Φαίδωνα».

Ἀναντιορήτως δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῆς διαφορῆς εἰς τοὺς τεχνικούς ὄρους ὅταν ἀντιτίθεται τὸ ἐννοιολογικὸν εἶναι, ὡς τὸ μόνον ἀληθές, πρὸς τὸ αἰσθητὸν τὸ ὁποῖον φαίνεται μόνον ὅτι εἶνε, ἢ τὸ ὁποῖον «ἡμεῖς» (οἱ ἄνθρωποι) ἐσφαλμένως ἀποκαλοῦμεν, ἐσυνηθίσασμεν γὰρ ἀποκαλοῦμεν «ὄν» — ὡς ἐκφράζεται ὁ Πλάτων ἐν τῷ «Φαίδων» ἐντελῶς ὑπὸ τὸ πνεῦμα καὶ χρησιμοποιῶν τὸ λεκτικὸν τῶν Ἐλεατῶν — ἢ ὅταν ἀνεγνωρίζονται, ὡς ἐνταῦθα, τὸ εἶναι τῶν καθαρῶν ἀντικειμένων τῆς διανοίας καὶ τὸ εἶναι τῶν ἀντικειμένων τῶν αἰσθήσεων ὡς δύο εἶδη τοῦ εἶναι, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης μνείας τοιαύτης τινὸς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καταχρηστικῶς οὕτω ἀποκαλουμένου. Τοῦναντίον εἴμεθα ἠναγκασμένοι γὰρ ἀναγνωρίζωμεν ἐνταῦθα τὴν σαφεῆ ἰδέαν, ὅτι εἶνε δυνατὴ ἡ ἀλήθεια τῆς ἐκ τῆς πείρας προερχομένης γνώσεως ἐπὶ τῇ βίσει τῆς ἐκ τῶν Ἰδεῶν γνώσεως, μάλιστα ὅτι ἀκριβῶς ὡς ἐκ τῆς βίσεως ταύτης καθίσταται ἐκείνη δυνατὴ. Τὸ αἰσθητὸν εἶνε φάσμα καὶ ἀπλὴ δόξα, ἐνόσω δὲν «ἀναφέρεται ἀναδρομικῶς» εἰς τὰς καθαρὰς θέσεις τῆς διανοήσεως, ἐνόσω αἱ μεταβολαὶ τῶν φαινομένων ἐκτελοῦνται ἄνευ νόμου καὶ παριμένους ὡς ἐκ τούτου ἀόριστοι. Τὸ ἀναφερόσθαι ὅμως τοῦτο, ὁ συμφῶνως πρὸς τὸν νόμον καθορισμὸς τῶν μεταβολῶν τῶν φαινομένων, εἶνε δυνατός, ἀνάγκη γὰρ εἶνε δυνατός, καὶ οὕτω ἄρα ἀνήκει τῷ αἰσθητῷ ἰδιάζον αὐτῷ εἶναι, ἰδιάζουσα αὐτῷ ἀλήθεια.

Καίτοι βεβαίως δὲν κατέστη ἀκόμη δυνατὴ ἡ πραγματοποίησις τῆς ζητούμενης ταύτης ἀρχῆς, ἀποδεικνυομένης σαφῶς τῆς μεθόδου ἐπιστήμης τοῦ αἰσθητοῦ, ἐπετεύχθη οὐχ ἦτιον ἢ μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἀναγνωρίσις τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Ἡ πρώτη βία πρὸς τοῦτο εἶχε τεθῆ εἰς τὸν «Θεαίτητον». Τὸ χιτῆς αἰσθήσεως καίτοι κατ' ἑαυτὸ ἀόριστον καὶ ἐξ ἑαυτοῦ μὴ δυνάμενον γὰρ καθορισθῆ, ἀνάγκη γὰρ θεωρηθῆ οὐχ ἦτιον ὡς δυνάμενον γὰρ καθορισθῆ διὰ τῆς συσχετίσεως ἢ ἐν τῇ συσχετίσει πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ πνεύματος. Ἴσως μάλιστα διὰ ἠδυνάμεθα γὰρ δώσωμεν εἰς τὰς λέξεις (186 D) τὴν ἐξῆς εὐνοϊκὴν ἐρμηνείαν ἂν μὴ παρὰ πολὺ ἀντέκειντο εἰς τοῦτο τὰ ἀμέσως ἐπιβαλοῦνθαι (ἰδίᾳ 187 συμ.) ἢ γνώσις δὲν ἔγκειται εἰς τὰς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις ἀλλ' εἰς τὴν πρὸς ταύτας στρεφομένην διάνοιαν, διότι ἐν αὐτῇ, ἄρα πάλιν ἐν τῇ ἐμπειρικῇ γνώσει, ἐν τῇ γνώσει αὐτοῦ τοῦ αἰσθητοῦ διὰ τοῦ εἰς αὐτὸ ἀναφερομένου διαλογισμοῦ, εἶνε δυνατὰ εἶναι καὶ ἀλήθεια, οὐδέποτε ὅμως μόνον εἰς τὰς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις ἄνευ τῆς λειτουργίας τῆς διανοίας. Πάντως ὅμως δυνάμεθα καὶ ὑπείλωμεν γὰρ

θεωρήσωμεν ὅτι ὁ «Φαίδων» ἔφθασε μέχρι τοῦ ἐκεῖ, ἐν τῷ «Θεαιτήτῳ», τόσον πλησίον κειμένου πορίσματος· τὸ αἰσθητὸν ἀνήχθη εἰς εἶναι καί-
τοι εἰς εἶναι δευτέρας τάξεως.

Πῶς εἶνε ὁμως δυνατόν νὰ μετέχη τοῦ εἶναι καὶ τὸ αἰσθητόν; Μό-
νον εἰάν παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ δύο εἶδη τοῦ εἶναι θεμελιούνται ἐπὶ
δύο εἰδῶν τοῦ κρίνειν, ἀφοῦ εἶναι σημαίνει ἐν γένει τὴν λειτουρ-
γίαν τοῦ κρίνειν καὶ ἐκτὸς ταύτης οὐδεμίαν ἄλλην εἶνε δυνατόν νὰ
ἔχη ἔννοιαν. Τὸ ἐμπειρικῶς κρίνειν εἶνε ἄρα δυνατόν μόνον ἐπὶ
τῇ βίσει τοῦ καθαρῶς κρίνειν ἐνῶ, φυσικά, ἦτο ἀδύνατον πρὸ
τῆς ἀποκρίσεως τῆς βίσεως ταύτης. Ἡ μεταβολὴ ἐν τῷ εἶναι ἀνάγκη,
κατὰ συνέπειαν, ν' ἀποδειχθῇ ὅτι εἶνε μεταβολὴ τῶν καθορισμῶν ἐν τῇ
κρίσει. Ἐναρξίς τούτου εἶχεν ἤδη γίνεαι ὑπὸ τῆς δευτέρας διαλεκτικῆς
ἀναλύσεως (ἀν. σελ. 136 ἔ.). Ὡς βίσεις τῆς ἐμπειρικῆς κρίσεως περὶ
τῆς ἰσότητος εἰς τὰ αἰσθητὰ πράγματα εἶχε ληφθῆ ἢ καθαρὰ κρί-
σις περὶ «τοῦ» ἴσου, ἐπὶ τῇ βίσει δὲ ταύτης εἶχεν ἤδη ἐκεῖ ἀποδειχθῆ
ὡς δυνατή, κατὰ προσέγγισιν πάντοτε, ἰσχύς τις τῆς κρίσεως καὶ ἐπὶ τῆς
ἐμπειρικῆς ἰσότητος : διὰ τῆς «ἀναφορᾶς» τ. ἔ. τῆς «εἰκόνας» εἰς τὸ
«προτότυπον». Τὸ ζήτημα ἤδη εἶνε νὰ εὐρεθῆ ἢ ἀκριβῆς μέθοδος τῆς
ἀναφορᾶς ταύτης. Ἡ τετάρτη, ἢ καὶ μεγίστη, διαλεκτικὴ ἀνάλυσις τοῦ
διαλόγου τούτου θέτει καὶ λύει τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὸ θέμα αὐτῆς δυνά-
μεθα νῦν ἤδη νὰ διατυπώσωμεν ὡς ἑξῆς :

Δ. Αἱ καθαρὰ θεμελιώδεις κρίσεις καὶ ἡ θεμελίωσις τῆς ἐμπειρικῆς κρίσεως ἐν τῇ καθαρᾷ (σελ. 96—107).

Ζητεῖται ὁ «λόγος» (αἰτία) τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς, δηλαδή ἡ
λογικὴ βίσις τῆς κρίσεως περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς. Ἄλλ' ἀφοῦ τὸ
πεδῖον τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς εἶχεν ἤδη ταυτισθῆ πρὸς τὸ τῆς πεί-
ρας, ἰσοδυναμεῖ τὸ ζήτημα τοῦτο πρὸς τὸ ἄλλο τ. ἔ. τὸ τῆς θεμελιώ-
σεως τῆς ἐμπειρικῆς κρίσεως ἐν τῇ καθαρᾷ.

Ὁ Σωκράτης ἀφηγεῖται τὰ τῶν διαφόρων ὁδῶν τὰς ὁποίας δοκιμασ-
τικῶς ἠκολούθησεν διὰ νὰ διαλευκάνῃ τελείως τὸ σημεῖον τοῦτο. Ἄδι-
στάκτως δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὴν ἀφήγησιν ταύτην εἰς αὐτὸν τὸν
Πλάτωνα. Ἐἶδη αὐτὸ τὸ πρόβλημα δὲν εἶνε σωκρατικὸν ἀλλ' ἴδιον τοῦ
Πλάτωνος· τὴν δὲ κορυφὴν τῆς περιγραφῆς ἀποτελεῖ ἡ μεγάλη τοῦ Πλά-
τωνος ἀνακάλυψις : ἡ εἰς ἐπιστήμην ἀναπτυχθεῖσα θεωρία τῶν ἐνοι-
ῶν, καὶ οὐχὶ ἡ τοῦ Σωκράτους ἀνακάλυψις τῆς ἐννοίας ἐν γένει. Ὅτι
ὁ Πλάτων δὲν ἔχει ὡς σιωτὸν ἀεὶ νὰ μᾶς εἰθέσῃ τὴν φυσικὴν καὶ γε-
νικὴν ποιείαν τῆς θεωρητικῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ ἴδιος, ὡς
καὶ ὁ Kant, κατ' ἀνάγκην θὰ διήνυσεν τὴν ὁδὸν ἀπὸ τοῦ «δογματισμοῦ»
διὰ τῆς σκέψεως εἰς τὴν «κριτικὴν» δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν

τόσούτω μᾶλλον ἀσφαλῶς ὅσον, ὅχι, μόνον ἢ κατὰ τὸν τύπον ὁμοίᾳ ἐν τῷ «Σοφιστῇ» (242 C ἐ., πρβλ. ἰδίᾳ 243 B πρὸς Φαῖδ. 96 C) περιγραφῆ, ἀλλὰ καὶ ὠρισμένα ἴχνη εἰς τὰ προγενέστερα συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος, ἰδίως δ' εἰς τὸν «Φαῖδρον», ὑποδηλοῦσι ζωηρὸν εἰς παρωχημένην ἐποχὴν ἐνδιαφέρον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας παλαιότερου συστήματος. Οὕτω, τόσον ἐκεῖ ὅσον καὶ ἐνταῦθα, εὐρίσκονται χωρία ἐνθυμίζοντα εἰς ἡμᾶς τὸν Ἀναξίμανδρον καὶ τὸν Ἀλκμαίωνα· ἄξιον ἐπίσης προσοχῆς εἶνε ὅτι εἰς τὸν «Φαῖδρον» (270) ἐξήρετο, πλὴν τοῦ Ἀναξαγόρα, ἰδιαζόντως καὶ ὁ Ἰπποκράτης· ἐπίσης καὶ ἐνταῦθα πλεῖστα χωρία τοῦ «Φαῖδρονος» προδίδουσι τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν φυσιολογίαν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ διὰ τὴν κοσμολογίαν.

1. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν ταύτην, ἡ πρώτη ὁδὸς τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ἡμεῖς ἢ τῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κυριαρχούσης φυσικῆς· ἡ ἐξήγησις τ. ἐ. κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα τὰ ὅποια, ὡς δεδομένα, νομίζομεν ὅτι ἐννοοῦμεν. Νομίζομεν ὅτι ἐννοοῦμεν τὸ δεδομένον διότι βλέπομεν αὐτὸ διαρκῶς ἐν τῇ πείρᾳ, φανταζόμεθα δὲ τὸ μὴ δεδομένον ὅμοιον πρὸς τὸ δεδομένον τοῦτο.

Πλὴν παρὰ πολὺ γρήγορα ἀνεκάλυψεν ὅτι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον οὐδὲν ἠννόει. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἐξ ἑνὸς δεδομένου γεγονότος εἶνε δυνατὸν νὰ προέλθῃ ἄλλο, διάφορον, καὶ ἀπὸ τινος ἀπόψεως ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνο· βεβαίως ἡ πείρα μᾶς διδάσκει ὅτι οὕτω συμβαίνει, ἀλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει οὔτε γνῶσιν, οὔτε νόησιν. Ὅταν σαφῶς ἠννόησε τοῦτο, καὶ δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἑνὸς Παιπε, εὐρέθη ὡς τεταμβωμένος· ἤδη ἠννόει ἓν καὶ μόνον· ὅτι τίποτε ἀπολύτως δὲν ἠννόει οὐδ' αὐτὰ τὰ ἀπλοῦστατα πράγματα τὰ ὅποια μέχρι τοῦδε ἐνόμιζεν ὅτι ἠννόει καλῶς· π. χ. ὅτι τὸ σῶμα τῶν ζώων ἀῤῥάνει διὰ προσλήψεως θρεπτικῶν οὐσιῶν καὶ τὰ τοιαῦτα. Διότι τί κατ' οὐσίαν κἀμινε τὸν Α μεγαλείτερον τοῦ Β; Ἄρα γε τὸ μέγεθος τῆς διαφορᾶς π. χ. τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπερέχει αὐτοῦ; ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ αὐτὴ διαφορὰ εἶνε αἰτία ὥστε ὁ ἄλλος νὰ εἶνε μικρότερος ἔχει ἄρα ἡ αὐτὴ αἰτία ἀντιθέτους συνέπειας; (ἐκ τοῦ παραδείγματος καθίσταται λίαν φανερόν ὅτι ἡ ἀναζητήσις αἰτίας σημαίνει ἀναζητήσιν ταῦτότετος). "I, πῶς ἀπὸ ὀκτῶ γίνονται δέκα; διὰ τῆς (ὕλικῆς) προσθήκης τῶν δύο; ἴως ἐὰν τὰ δέκα νὰ μὴ ἦσαν δέκα καὶ πρὶν ἀκόμη ὕλικῶς ἀθροισθῶσι. "II, διὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ ἑνὸς παράγονται ἐξ ἴσου καλῶς δύο ὅσον καὶ διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς εἰς τὸ ἓν ὥστε τὴν φορὰν ταύτην ἀντίθετοι αἰτίαι (διαίρεσις καὶ ἔνωσις) ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα.

Τὰ ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξα ταῦτα ἐπιχειρήματα καθιστῶσι φανερόν πόσον αὐστηρῶς λογικῶς ἐννοεῖ τὸ πρᾶγμα ὁ Πλάτων ὅταν ἀρνεῖται βραδύτερον (ἐν τῇ «Πολιτείᾳ») ὅτι τὰ μυθηματικὰ ἀσχολοῦνται, ἔστι καὶ κατ' ἐλάχιστον, μὲ τὸ γίνεσθαι· εἰς αὐτὰ τίποτε δὲν συμβαίνει, τίποτε δὲν

«γίνεται», ἀπλούστατα δὲν ὑπάρχουσι «γεγονότα» ἀλλὰ μόνον βεβαιούται ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον «εἶνε»: ἡ ἀναλλοίωτος διατήρησις σχέσεων.

Μὲ ἐκεῖνον ἄρα «τὸν τρόπον τῆς μεθόδου» τίποτε ἐν γένει δὲν ἦτο δυνατόν νὰ νοηθῆ, οὔτε αὐτὰ τὰ ἀπλούστατα πράγματα.

2. Τότε τοῦ ἐφίνη διὰ τὸ βιβλίον τοῦ Ἀναξαγόρα τοῦ διήνοιγεν θαυμάσιον ὀρίζοντα, τ. ἔ. τελεολογικῆς ἐξηγήσεως: οὕτω ἔχει καλῶς, οὕτω πρέπει νὰ εἶνε (καλῶς σημαίνει ἐκεῖνό τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ εἶνε 97 C, πρβλ. Κρατ. 418 E κ. ἀ.) καὶ διὰ τοῦτο εἶνε. Ἐνταῦθα ὑπάρχει αἰτία καὶ ἀνάγκη (97 E), ἐνταῦθα «δύναμις», «δαμονία» τρώντι ἰσχύς, ἰσχυροτέρα πάντων τῶν ὑλικῶν στηριγμάτων (99 C) διὰ νὰ ἀνορθώσῃ καὶ διατηρήσῃ κόσμον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον (98 B).

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπανευρίσκωμεν θέμα τὸ ὁποῖον ἐθίξεν ἤδη ὁ «Γοργίας» (ἀν. σελ. 47). Ἴν νὰ σημαίνῃ ἐκεῖνο τὸ ἀγαθόν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ εἶνε; Ἴδῃ ἐκεῖ εἶχε καταστῆ φανερόν: τίποτε ἄλλο ἢ τὴν Ἰδέαν τῆς διατήρησεως. Κόσμος σημαίνει διατήρησιν τοῦ σύμπαντος κατὰ τὴν οὐσιώδη αὐτοῦ ὑπόστασιν: ἰδιαίτερος δὲ (ἐν τῇ τάσει πρὸς διατήρησιν) διακρίνεται μία ἔννομος τάξις ἀφορῶσα τὰ καθ' ἕκαστον καὶ ἄλλη ἀφορῶσα ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ τὸ σύμπαν, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε ἐκείνη νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ ταύτης τ. ἔ.: τὰ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἀνάγκη νὰ εἶνε τεταγμένα, δηλαδὴ νὰ διατηρῶσιν ἑαυτὰ, καθ' ὃν τρόπον ἀπαιτεῖ ἡ διατήρησις τοῦ συνόλου ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς συστηματικῆς τάξεως τοῦ συνόλου τούτου. Ὅποια τις θὰ ἦτο ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἰδέας ταύτης δεικνύει ἡ βραδύτερον (109 A) διδομένη ἀπάντησις εἰς τὸ ἐνταῦθα ἤδη (97 E, 99 B) τιθέμενον ἀλλὰ μὴ λυόμενον ἰδιαίτερον πρόβλημα: τὸ τῆς ἀκίνησιος τῆς γῆς εἰς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου. Διὰ τὴν ὀφείλει αὕτη νὰ ἀκίνητῃ εἰς τὸ κέντρον τοῦ σφαιροειδῆς σύμπαντος; διότι οὕτω εἶνε καλλίτερον: τοὔτέστιν ἡ ἰσότης τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς περιφερείας τῆς παγκοσμίου σφαίρας καὶ ἡ ἰδία ἑαυτῆς ἰσορροπία (τοῦτο συνάγεται προφανῶς ἐκ τῆς συμμετρικῆς μορφῆς καὶ τοῦ ὡς ὁμογενοῦς λαμβανομένου γήινου σώματος) ἐξασφαλίζουσιν (ἀπὸ μέρους αὐτῆς) τὴν διατήρησιν τοῦ ὅλου. Ὁ αὐτὸς λόγος τῆς διατηρήσεως καθιστᾷ προφανῶς «ἀναγκαίαν» καὶ τὰς κυκλικὰς τροχὰς καὶ ὅλα; τὰς λεπτομερείας τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων. Ἐὰν ἠδύνετο τοῦτο νὰ ἀποδειχθῆ δὲν θὰ ὑπῆρχε πλεον ἀνάγκη ἀναζητήσεως ἄλλου τινὸς «λόγου» (αἰτίας). Τὰ ὑλικά στηρίγματα καὶ αἰβικτηρία διὰ τῶν ὁποίων οἱ παλαιοὶ ἐρμηνεύται τῆς φύσεως προσεπάθουν νὰ κρατήσωσι μετέωρον τὴν γῆν (99 BC, πρβλ. 109) ὄχι μόνον τίποτε δὲν ἐξηγοῦσι ἀλλὰ οὔτε κἂν εἶνε ἀναγκαῖαι.

Διὰ τὴν δὲν ἱκανοποίησε τὸν Πλάτωνα ἡ «μέθοδος» αὕτη; Ἐν τέλει θὰ ἐπιστρέψῃ πῖλιν εἰς αὐτήν. Πρὸς τὸ παρὸν ὅμως εἶνε ἀκόμη παρὰ πολὺ δυσχερὲς τὸ ἔργον τοῦτο, ἐλλείπει ἀκόμη τὸ λογικὸν θεμέλιον. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς ἀκόμη νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν σύστασιν

τῆς ἐννόμου τάξεως τῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς καθ' ἑκάστον διότι ἐλλείπει ἀκόμη ἢ λογικὴ βάσις διὰ τὴν ἐννοιαν τοιαύτης ἐννόμου τάξεως ἐγ γένει. Ὅτι ἡ ὄλη ἀνάλυσις ἀποσκοπεῖ τὴν ἐννοιαν τοῦ νόμου, ἐγένετο φανερόν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἤδη σταδίου ἐζητεῖτο «λόγος» ὁ ὅποιος νὰ σημαίνει τὰ ὑπόστατα· τοιοῦτος τις λόγος εἶνε μόνον ὁ νόμος. Ἐλλείπει τῆς λογικῆς ταύτης βάσεως δὲν ἠδυνήθη ὁ Ἀναξαγόρας νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ προαίσθησιν ἀλλὰ ταχέως, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν, περιέπεσεν εἰς τὴν μηχανικὴν ἐξήγησιν.

Ἄλλως τε ἀνάγκη νὰ μὴ παρίδωμεν ὅτι ἀκριβῶς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ (99 A B) ἀναγνωρίζεται, οὐχ ἦττον, ἡ μηχανικὴ αἰτία ὡς **ξυναιτιον**, ὡς ἀρνητικὸς τοῦλάχιστον ὅρος (conditio sine qua non), ἐντελῶς ὁμοίως ὅπως βραδύτερον ἐν τῷ «Τιμαίῳ» (16). Ὅποιαν σπουδαιότητα ἀναγνωρίζει πράγματι εἰς αὐτὴν ὁ Πλάτων, θὰ ἐξεκτιμάσωμεν ἀκόμη εἰς τὸ τέλος.—Πρὸς τὸ παρὸν ἄς ἀκολουθήσωμεν αὐτὸν περαιτέρω εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ λογικοῦ θεμελίου διὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν συμβαινόντων.

β. Ἄφροῦ οὕτω εἶδα—πρὸς τὸ παρὸν—διαφρασεύσασθε τὰ μεγάλας αὐτοῦ ἐλπίδας, ἐπεχείρησαν ὁ Πλάτων τὸν «δεύτερον αὐτοῦ πλοῦν» πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς αἰτίας τῶν γιγνομένων (99 D). Λοιπὸν τὸν δεύτερον; Φυσικά ἢ νίξις τοῦ Ἀναξαγόρα δὲν εἶχε διανοίξαι εἰς αὐτὸν «ὁ δόγ», μὲθ' οὗ ὑπῆρξε μόνον στιγμιαία ἀποψις ἢ ὅποια ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἀπεκρούθη. Διὰ τοῦτο καὶ ἤδη ἐν 97 B γίνεται λόγος μόνον περὶ δύο «τροπῶν τῆς μεθόδου», κατόπιν δὲ (99 D) ἀντιτίθεται ἡ ἀπίστωσις νὰ ἐννοήσῃται: ἀπ' εὐθείας τὰ πραγματικῶς ὑπάρχοντα ἢ τὰ γεγονότα (τὰ πράγματα ἢ τὰ ἔργα) ὡς δεδομένα τ. ἔ. εἰς τὰς ἐντυπώσεις τῶν αἰσθήσεων, ἢ δογματικὴ ἄρα ὁδὸς τῆς παλαιῆς ἐρμηνείας τῆς φήσεως, ἢ ὅποια ἀφῆκεν αὐτὸν «τεθαμβωμένον» (99 E καὶ 96 C), πρὸς τὴν νέαν, λογικὴν ὁδὸν τὴν ὅποیان δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ἀποκαλέσωμεν τὴν κριτικὴν ὁδόν.

Ἐνταῦθα ὁμοῦς ἀπαιτεῖται μεγίστη προσοχὴ καὶ περίσκεψις. Ἀνάγκη αὐστηρότατα νὰ ἐξασφαλίσωμεν ἑκάστον βῆμα πρὶν ἢ προχωρήσωμεν. Θὰ κατατάσωμεν τὴν ἀνάλυσιν, ἢ μᾶλλον αὕτη ἀπ' ἑαυτῆς διαιρεῖται, εἰς ἑξ βήματα.

α) Ἡ ἀρχή. Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι ἀμέσως ἐκ τῶν αἰσθήσεων δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὰ «πράγματα» ἢ τὰ «γεγονότα», ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶνε, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς λόγους—ἐν τῇ λογικῇ, μεταφραζόμεν πρὸς τὸ παρὸν ἀκριβῶς—εἶνε δυνατὸν νὰ ἴδωμεν ἢ μᾶλλον ἀρχηγῶς νὰ θεμελιώσωμεν τὴν ἀλήθειαν ἐκείνου τὸ ὅποιον ὑπάρχει (τῶν ὄντων: ἐνταῦθα ἀναντιρρήτως σημαίνεται ἡ ἐμπειρικὴ ἀλήθεια). Διότι ἡ λογικὴ δὲν εἶνε οὕτως εἰπεῖν τὸ ὄργανον, τὸ ἐργαλεῖον διὰ τοῦ ὁποίου θὰ συλλάβωμεν τὰ ἐκτὸς εὗρισκόμενα, «ὑπάρχοντα», ἀντικείμενα· δὲν εἶνε αἱ διόπτραι αἱ ὅποιαι προφυλάττουσιν ἀπὸ τὸ θάμβος διὰ νὰ δυνηθῶμεν

·ἀτιμωρητί νὰ προσβλέψωμεν εἰς τὸ οἶονεἰ ἐν τῷ ἡλιακῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας «καθ' ἑαυτήν», ἀκτιναβολοῦν εἶναι τῶν ἀντικειμένων τῶν αἰσθήσεων. Ἡ παρομοίωσις χωλαίνει διότι ὄχι ἡ λογικὴ μορφή τοῦ εἶναι εἶνε τὸ ἀπλοῦν ἀποτύπωμα, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου θὰ ἴστατο, ὡς πρωτότυπον, τὸ αἰσθητὸν γεγονός, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐκείνη εἶνε τὸ πρωτότυπον, τοῦτο δὲ μόνον ἢ εἰκόν. Ἐν ἐκείνῃ τὸ πρῶτον τίθεται ἡ ἀλήθεια τοῦ γεγονότος: «**ὑποθέμενος** (θέτων ὡς θεμέλιον) ἐκάστοτε τὸν λόγον (τὴν λογικὴν πρότασιν, ἀρχὴν) ὃν ἂν κρινῶ ἐρωμενέστατον εἶναι (τὸν λογικῶς περισσότερον ἀντέχοντα) ἃ μὲν ἂν μοι δοκεῖ τούτῳ συμφωνεῖν τίθημι ὡς ἀληθῆ ὄντα». Κατὰ συνέπειαν τὰ «γεγονότα» καθ' ἑαυτὰ εἶνε δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀληθῆ μόνον ἐφ' ὅσον βασίζονται ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν θέσεων, ἐπὶ τῶν λογικῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν. Οἱ λόγοι ἄρα ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται ἡ ἀλήθεια τῶν «ὄντων» εἶνε αἱ ἀρχαί, αἱ θέσεις αὐτῆς τῆς διανοήσεως.

Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἢ ὁποία σαφῶς καὶ ῥιζικῶς διατυποῖ τὴν μεθόδικὴν ἔννοιαν τῆς Ἰδέας, δυνάμεθα, χωρὶς νὰ πτοηθῶμεν ἀπὸ ἄλλας ἐν τῇ καθομιλουμένῃ σημασίας τῆς λέξεως, νὰ ἀποκαλέσωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἰδεοκρατίας· ἢ χάριν μείζονος ἀσφαλείας, ἂν τυχὸν ἀπαιτεῖται τοιαύτη, τῆς κριτικῆς ἢ, ὅπερ θεωροῦμεν ἀκόμη καταλληλότερον, τῆς ἰδεοκρατίας ὡς μεθόδου. Αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων, ὡς θὰ ἴδωμεν βραδύτερον, ἀποτρέπει ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἐπικίνδυνον ἀτραπὸν τὴν ὀδηγοῦσαν εἰς τὴν δογματικὴν ἰδεοκρατίαν.

Εἶνε δυνατὸν ἄρα γε νὰ εἶπη τις καὶ ἐνταῦθα ὅτι κατὰ Πλάτωνα τὰ καθαρὰ ἀντικείμενα τῆς διανοήσεως ὑπάρχουσιν ἤδη ἔτοιμα καὶ δὲν γέννηται ἐν αὐτῇ; Ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι καὶ αὐτὴ ἢ τελειωτικῶς μεταφορικῆ ἐπίσης ἐκφρασις τοῦ γεννᾶν δύναται νὰ σημαίνη ἐν γένει ὀρθὸν καὶ σαφές, περιλαμβάνεται ἤδη εἰς τὴν ἀξίωσιν: πᾶσα θέσις τῆς διανοήσεως νὰ βασίζεται ἐπὶ θεμελιωδεστέρας τοιαύτης, ἀναδρομικῶς μέχρι τῶν «πρώτων» κατ' ἐξοχὴν θεμελιωδῶν αἰ ὁποῖαι τίποτε ἄλλο δὲν δύναται νὰ εἶνε ἢ διατυπώσεις τοῦ θεμελιώδους νόμου, τῆς θεμελιώδους λειτουργίας αὐτοῦ τοῦ διανοεῖσθαι. Πέραν αὐτοῦ τοῦ διανοεῖσθαι εἶνε ἀδύνατον νὰ θέλη νὰ ἀνατρέξῃ ἢ ἀξίωσις τῆς γενέσεως ἐάν, ὡς ἐλπίζομεν, ἐννοεῖ τὴν γένεσιν ἐν τῇ διανοήσει.

β) Εἰς ταύτην τὴν μέχρι τοῦδε μόνον κατὰ τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς ἀρχὴν ὑποδηλωθεῖσαν, ἀμέσως δὲ κατωτέρω ἀναπτυχθησομένην, **Μέθοδον** τῶν «θεμελιωδῶν θέσεων» περιορίζεται ῥητῶς καὶ ἀκριβέστατα ἡ ἔννοια τῆς Ἰδέας. Αὕτη ἀκριβῶς εἶνε ἡ ὑπόθεσις, ἢ ἀπολύτως ἀπαραίτητος, ἐπανειλημμένως τονισθεῖσα θεμελιώδης προϋπόθεσις: ὑπάρχουσιν αἱ καθαρὰ θέσεις τῆς διανοήσεως· τούτου δὲ καὶ μόνου ἄπαξ παραδεκτοῦ γενομένου ἐλπίζει πειστικώτατα νὰ ἀποδείξῃ τὴν νέαν αὐτοῦ θεμελίωσιν τοῦ γίγνεσθαι (100 Β). Τὸ

τοιοῦτον ἀνάγκη· ἰδιαζόντως νὰ ἐξαρθῇ καὶ ἰσχυρότατα νὰ τονισθῇ ὡς ἐκ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἰσχυρισμοῦ τὸν ὁποῖον ἀνεξελέγκτως ἐπανέλαβον σχεδὸν πάντες αἱ μετ' αὐτόν, ὅτι δῆθεν ὁ Πλάτων δὲν διειργάσθη, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ διεργασθῇ τὴν Ἰδέαν αὐτοῦ μέχρι πραγματικῆς μεθόδου πρὸς θεμελίωσιν τῶν γιγνομένων.

Ὅχι μόνον ὅμως ἡ πρώτη ὑπόθεσις τοῦ Πλάτωνος εἶνε ὅτι ὑπάρχουσιν αἱ Ἰδέαι, ἀλλ' αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ Ἰδέα εἶνε ἡ ὑπόθεσις. Τοῦτέστι: τὰ λοιπὰ ὠραῖα πλὴν «αὐτοῦ τοῦ ὠραίου», δηλαδή τὸ ἐκάστοτε (ἐν τῇ πείρᾳ) ὑποκείμενον εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται τὸ κατηγορούμενον τοῦτο, εἶνε ὠραῖα ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι «μετέχουσιν» ἐκείνου, «αὐτοῦ τοῦ ὠραίου», διότι τ. ἔ. πληροῦσι τὸν ὅρον τὸν ὁποῖον κανονίζει ὁ ὅρισμός τοῦ ὠραίου διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ χρῆσις τοῦ κατηγορουμένου τούτου ἐπὶ δεδομένου τινός— χ. Ἡ «μέθεξις» τὴν ὁποίαν ὁ Ἀριστοτέλης ἔβλεπε μόνον ὡς μεταφορικὴν ἔκφρασιν ἀνευ ἀκριβοῦς σημασίας, σημαίνει κατὰ ταῦτα, ἀπλούστατα τὴν σχέσιν τῆς περιπτώσεως πρὸς τὸν νόμον, ἀκριβῶς: ὅτι λογικῶς ὑπάγεται εἰς αὐτόν, μὲ ἄλλας λέξεις τὴν ὑπαγωγὴν ὑπὸ τὸν νόμον. Τίποτε ἄλλο δὲν κάμνει πραγματικὰ εἶνε π. χ. ὠραῖον ἢ ἡ **παρουσία** ἢ **κοινωνία** τοῦ ὠραίου ἢ ὅπωςδήποτε ἄλλως ἀποκαλέσωμεν αὐτό. Εἰς τὴν ἔκφρασιν, ἢ εἰς τὴν μεταφορικὴν ἔκφρασιν τὴν ὁποίαν ἕκαστος προτιμᾷ (διότι πᾶσα διὰ λέξεων ἔκφρασις ἐντελῶς ἀρηρημένων ἐννοιῶν εἶνε μεταφορὰ) ὅπως οὐδεμίαν ὁ Πλάτων ἀποδίδει σημασίαν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἀπέριττον λογικὴν τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι τ. ἔ. μόνον δυνάμει ἢ ὡς ἐκ τοῦ ὠραίου — τοῦτο δὲ σημαίνει ἀπλούστατα: ὡς ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ — εἶνε ὠραῖον τὸ ὠραῖον ὅτι ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐν τῇ συμφωνίᾳ πρὸς τὴν καθαρὰν θεμελιώδη κρίσιν ἢ ὁποῖα κανονίζει τὴν ἐννοιαν τοῦ ὠραίου, ἀνάγκη νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν θεμελίωσιν τοῦ λεγομένου: τοῦτο ἢ ἐκεῖνο εἶνε ὠραῖον. Τὸ «γίγνεσθαι» καὶ «ποιεῖν» δεόν νὰ νοηθῶσι, πρὸς τὸ παρὸν, καθαρῶς καὶ ἀποκλειστικῶς ἀπὸ λογικῆς ἀπόψεως· καμμία χρονικὴ σχέσις δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ἐν αὐτοῖς.

Ἡ καθαρὰ θέσις τῆς διανοήσεως δηλοῦται κατόπιν (102 B) διὰ τῆς παλαιόθεν γνωστῆς ἐκφράσεως τὸ «εἶδος»: τὰ ὑποκείμενα ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὁποῖα τίθεται αὕτη, τὰ δι' αὐτῆς καθοριστέα, τὰ καθορισθησόμενα, ἀποκαλοῦνται **μεταλαμβάνοντα** δηλ. ὅτι μεταλαμβάνει τοῦ κατηγορουμένου τούτου τ. ἔ. τὸ ὑποκείμενον περὶ τοῦ ὁποῖου δύναται τοῦτο (ἐγκύριως) νὰ λεχθῇ μετὰ τὰς δοθείσας ἐξηγήσεις δὲν ἐπιτρέπεται πλέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ λέξις περιέχει ἄλλην τινὰ ἐννοιαν. Ἀντὶ τῆς λέξεως εἶδος ἀπαντᾷται βραδύτερον καὶ ἡ λέξις **μορφή** (103 E) καὶ τέλος **ιδέα** (104 B ε.) κατὰ πρῶτον μόνον ἐν τῇ ἀπλῇ σημασίᾳ τοῦ καθορισμοῦ. Ἀπὸ τοῦ εἶδους, ὡς τοῦ κατηγορουμένου, λαμβάνει τὸ ὑποκείμενον τὴν ὄνομασίαν αὐτοῦ, τοῦτέστιν ἐκεῖνο γίνεται διακριτικὸν σημεῖον τούτου.

Διαρκῶς δὲ περαιτέρω τίποτε ἄλλο δὲν σημαίνουν τὸ: Ἐχειν, Λαμβάνειν, εἶναι ἐν, κ. τ. λ. ἢ τὴν σχέσιν τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον ἐν τῇ (ἐγκύρῳ, λογικῶς θεμελιωμένη) κ ρ ί σ ε ι. Ὁ Leibniz ἤντησεν ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Πλάτωνος τὸ ἑαυτοῦ «*in esse subiecto*».

Βεβαίως τ' ἀνωτέρω δὲν ἀποτελοῦσι τὸ πᾶν, μάλιστα εἶνε πολὺ μικρὸν μέρος. Τοῦτο μόνον εἶνε βέβαιον: εἰς πᾶσαν ἐμπειρικὴν κρίσιν (χ εἶνε Α) ἀνάγκη ἐν αὐστηροτάτῃ ταυτότητι νὰ διατηρεῖται ἡ θεμελιώδης κρίσις (Α εἶνε—τοῦτο ἢ ἐκεῖνο) ἡ ὁποία ἀκριβῶς καθορίζει τί περιέχει τὸ κατηγορούμενον (Α). Πρὸ παντὸς δὲν εἶνε τοῦτο ἀκόμη θεμελίωσις τοῦ γίγνεσθαι. Δὲν πρόκειται ἄλλως τε καὶ νὰ δοθῇ ἤδη ἐνταῦθα ἡ θεμελίωσις αὕτη, ἀλλὰ μόνον νὰ δ ατυπωθῇ μία πρώτη, πίντως διατηρηθησομένη, προϋπόθεσις διὰ τὴν θεμελίωσιν ταύτην. Εἶνε δὲ τοῦτο ἡ «βεβαιότης τῆς βίας» τὴν ὁποίαν τόσον ἐπιμόνως ἐπικαλεῖται ὁ Πλάτων (10), D, 101D) καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας στηριζόμενος δὲν θὰ φοβεῖται πλέον νὰ πέσῃ· εἶνε ἡ βεβαία ἀπάντησις τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ δώσῃ τις εἰς ἑαυτὸν ἢ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνευ τῆς ὁποίας δὲν θὰ ἦτο ἀσφαλὴς πρὸ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ του, θὰ ἔπρεπε νὰ φοβῆται τὴν ἰδίαν αὐτοῦ σκιά, δηλαδὴ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἀντίφασιν (181 D, A). Ἰσχυρότατος ὑπαινιγμὸς ὅτι ἡ ὄψις τῆς γνώσεως εὐρίσκεται εἰς τὸ συνειδός. Οὕτω τοῦλάχιστον δὲν θὰ διατρέχομεν τὸν κίνδυνον νὰ συμβῇ εἰς ἡμᾶς ὅ,τι καὶ προηγουμένως τ. ἔ. ἡ αὕτη αἰτία νὰ φαίνεται ἔχουσα ἀντιθέτους συνεπειάς, ἢ ἡ αὕτη συνέπεια ἀντιθέτους αἰτίας, ὅποτε ὁ λόγος ἡμῶν θὰ συνετριβέτο ἐπὶ τοῦ ἐναντίου λόγου (101 A). Οὕτω δὲ τοῦλάχιστον διατηρεῖται ἡ ὁ μ ο φ ω ν ί α εἰς τὰ λεγόμενα ἡμῶν (100 A, 101 D)

Ἐὰν τοῦτο ἀποτελεῖ ταυτολογία, πάντως δὲν εἶνε ἄλλη ἢ ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα: «ἀρχὴ τῆς ταυτότητος» ἀνέκαθεν ἀναγνωριζομένη ὡς βίασις δλοκλήρου τῆς λογικῆς καὶ ὡς ἀπιραιτήτως ἀναγκαία θεωρουμένη. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ καὶ τὸ διανοεῖσθαι καὶ τὸ γιννώσκειν δὲν εἶνε, ἐν γένει, ἄλλο τι ἢ ταυτολογία διότι κατὰ πάντα τὰ στάδια αὐτῶν εἶνε θέσεις ταυτοτήτων. Τὴν καταφανεστάτην ἐφαρμογὴν τούτου εὐρίσκομεν εἰς τὰς ἀρχάς τῆς ἀριθμητικῆς. Αἰσθητόν τι ἀντικείμενον δύναται θραυόμενον νὰ μεταβληθῇ εἰς πλείονα τεμάχια, ἀλλὰ ἡ μονὰς μένει μονὰς, τὸ δύο μένει δύο. Διατί; Μόνον καὶ μόνον δ υ ν ά μ ε ι τ ῆ ς ἀ ρ χ ι κ ῆ ς θέ σ ε ω ς τῶν καθαρῶν τούτων ἀντικειμένων τῆς διανοήσεως, «καμμία ἄλλη αἰτία» δὲν δύναται νὰ ἀναζητηθῇ ἢ νοηθῇ. Μόνον σεβόμενον εἰς ἀρχικᾶς αὐτοῦ θέσεις δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑφιστάμενον ἀπέναντι ἑαυτοῦ τὸ συνειδός.

γ'). Μετὰ ταῦτα ζητεῖται ἡ μέθοδος πρὸς ἔ ξ α σ φ ᾶ λ ι σ ι ν αὐτῶν τούτων τῶν θεμελιωδῶν κρίσεων. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶνε ἡ τῆς σ υ ν α γ ω γ ῆ ς. Αἱ θεμελιώδεις θέσεις τῆς διανοήσεως δικαιολογοῦσιν ἑαυτὰς διὰ τῆς ἀποδείξεως τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν ἐκ συναγωγῆς πρὸς

ἀλλήλας συσχετίσεως. Καὶ ἐνταῦθα ἀκόμη δὲν πρόκειται νὰ ἀνιᾶζητήσωμεν ἀντικείμενα δεδομένα ἄλλοθεν, π. χ. ὑπὸ τῶν αἰσιθήσεων.

Εἰδικώτερον δὲ διακρίνεται 1) ἡ ὁδὸς πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὰς συνεπειάς : ἡ μὴ ὀρθὴ προϋπόθεσις θὰ ἀνακαλυφθῆ τελειωτικῶς διὰ τῆς ἀντιφάσεως εἰς τὰς συνεπειάς, δηλαδή ἐν σχέσει πρὸς βεβαιωμένην ἤδη γνῶσιν, 2) ἡ ὁδὸς πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς θεμελιωδέστερας θέσεις μέχρι τοῦ «ἰκανῶς βεβαιωμένου» θεμελίου μέχρι τῆς ἀληθοῦς ἀρχῆς, τῆς *Ἀρχῆς* (101 Ε). Τί δὲ θὰ εἶνε ἡ «ἰκανῶς βεβαιωμένη βία»; Φινερὸν τοιαύτη τις μεῖζων πρότασις τὴν ὁποίαν δὲν δυνάμεθα πλέον ἄλλοθεν νὰ συναγάγωμεν, ἡ ὁποία ἄρα εἶνε κατ'ἀλλήλου διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρώτη προϋπόθεσις (107 Β), ὡς ἄμεσος ἀρχὴ τῆς συναγωγῆς. Τοιαύτη τις μεῖζων πρότασις ἐπιτυγχάνεται δι' ἀναλύσεως (διελεῖν 107 Β, κοβλ. «Πολιτεία» 618 C συντιθέναι διαιρεῖν, Φίλ. 23 Ε: συναγαγεῖν διελέσθαι, Φαῖδρ. 266 Β: συναγωγή-διαίρεσις). Ἡ ἀνάλυσις ἀποκαλύπτει τὴν σύνθεσιν· εἰς δὲν καθίσταται πλέον δυνατὴ περαιτέρω ἀνάλυσις σημαίνει ὅτι ἐφθιάσαμεν εἰς τελευταίαν θεμελιώδη σύνθεσιν. Ἐνταῦθα ἔχομεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς ἔλειπεν εἰς τὸν «Φαῖδρον» τ. ἔ. τὸ συμπλήρωμα τῆς διαίρεσεως (κατ' ἐκτετασιν : διαίρεσις τῶν ἐννοιῶν) μέχρι τοῦ ἀδιαίρετου ταύτέστι : τὴν ἀναδρομὴν ἀπὸ προϋποθέσεως εἰς προϋποθέσιν μέχρις ἐκεῖνου τὸ ὁποῖον δὲν προϋποθέτει πλέον ἄλλο τι. Τοῦτο ἄρα εἶνε τὸ «ἰκανῶς ἀποδεδειγμένον». Εἶνε ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐρευνᾶται ἐνταῦθα περισσώτερον ἢν κατ' ἀρχὴν εἶνε δυνατὸν νὰ φθιάσωμεν εἰς ἀπολύτως πρώτας προϋποθέσεις καὶ εἰς τί θὰ ὤφειλον νὰ συνίστανται αὗται· πρὸς τὸ παρὸν ἀρκεῖ ἡ γενικὴ μεθοδολογικὴ ἀρχὴ ὅτι ἀνάγκη νὰ ζητῶνται τοιαῦτα, ὅτι ἄνευ αὐτῶν δὲν εἶνε ἀκόμη «ἰκανῆ» ἡ θεμελίωσις.

Οὕτω βλέπομεν ἤδη καλλίτερον πῶς ἢ τόσον ἀπερίττως κατὰ πρῶτον ἐκφρασθεῖσα ἀνάγκη καθαρῶν θέσεων φέρει εἰς ἐπιστημονικὴν μέθοδον· ἀλλὰ δὲν βλέπομεν ἀκόμη πῶς θὰ χρησιμεύσῃ ἡ μέθοδος αὕτη πρὸς θεμελίωσιν τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς. Πρὸς τὸ παρὸν φαίνεται ὡς νὰ περιστρεφόμεθα διαρκῶς ἐν μέσῳ ἀπλῶν ἀφηρημένων ἐννοιῶν. Ἴσως νὰ ἐξαρκῆ ἡ μέθοδος αὕτη διὰ τὸν ὅλον κύκλον τῶν καθαγῶν μαθηματικῶν, ἴσως μάλιστα καὶ διὰ τὴν καθαρὰν ἠθικὴν· πῶς ὅμως φέρει αὕτη εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐμπειρίαν, πῶς εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας; Ἴδου τὸ κεντρικὸν ζήτημα τὸ ὁποῖον ἤδη λεπτομετέστερον θὰ ἐξετάσωμεν.

δ'). Ἡ λογικὴ βᾶσις τὴν ὁποίαν προτείνει ὁ Πλάτων διὰ τὴν ἐκ τῆς πείρας κρίσιν διατυποῦται κατὰ πρῶτον λίαν ἀπερίττως. Συνίσταται ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς τὸ νὰ δειχθῆ τὸ δυνατὸν τῆς συνδέσεως πρὸς τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ἀντιθέτων κατηγορουμένων, ἀλλ' εἰς τρόπον ὅστε νὰ διαφυλάττηται αὐστηρῶς ἡ καθαρότης τῶν θεμελιωδῶν κρίσεων καὶ τῆς ἐκ συναγωγῆς πρὸς ἀλλήλας συνδέσεως. Λίαν ἡ ἔννοια τοῦ γίνεσθαι καὶ παρέρχεσθαι εἶνε νὰ λέγεται περὶ τοῦ αὐτοῦ

ὑποκειμένου τὴν μίαν φορὰν ὅτι εἶνε Α τὴν δὲ ἄλλην ὅτι εἶνε μὴ Α καὶ ὅμως νὰ εἶνε δυνατὸν νὰ ὑφίστανται ἀμφότεροι οἱ ἰσχυρισμοὶ ἐκ παραλλήλου καὶ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν προϋποτιθεμένων θεμελιωδῶν κρίσεων.

Κατὰ ταῦτα ἀποδεικνύει ὁ Πλάτων ὅτι εἶνε δυνατὸν ἐκκύτως νὰ λεχθῶσι ἀντίθετα περὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου:

1) Ταῦτοχρόνως: ὅταν τὰ σημεῖα τῆς ἀναφορᾶς εἶνε διάφορα π. χ. Β εἶνε ἐν σχέσει πρὸς τὸ Α μεγαλύτερον, ἐν σχέσει πρὸς τὸ Γ μικρότερον. Διότι τὸ νὰ ἀποδοθῆ εἰς ὑποκείμενόν τι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ κατηγορούμενον δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν καθορισμῶν οἱ ὅποιοι καθιστῶσιν αὐτὸ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο (π. χ. Β) ἀλλ' ἐκ τῶν ἐκάστοτε προστιθεμένων καθορισμῶν τῶν ἀρρήκτως σφραγευμένων ὁρισμένην σύγκρισιν πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ὑποκείμενον. Γοιωτοτρόπως λοιπὸν τὰ ἀπολύτως λαμβανόμενα, ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα, κατηγορούμενα (μεγαλύτερον, μικρότερον) δὲν συγκρούονται πρὸς ἄλληλα, οὐδὲ δύνανται νὰ ἄρῳσιν ἄλληλα διὰ τῆς ἀντιφάσεως, ἀλλ' ὁλοεὶ ἀποκρούουσι ἄλληλα, διέρχονται πλησίον ἀλλήλων. Καὶ τῶντι ἀμφότερα τὰ λεγόμενα δὲν ἔχουσι τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, τὸ Β, ἀλλ' εἰς μὲν τὴν μίαν περίπτωσιν ὑποκείμενον εἶνε τὸ μέγεθος τοῦ Β ἐν σχέσει πρὸς τὸ Α, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὸ μέγεθος τοῦ Β ἐν σχέσει πρὸς τὸ Γ, ἄρα: τὸ σ χ ε τ ι κ ὸ ν μέγεθος τὸ ὅποιον μόνον διὰ τῆς προσθήκης καὶ τοῦ ἑτέρου ἔρου τῆς συγκρίσεως ὁρίζεται τελείως.

2) Ἀλληλοδιαδόχως δύνανται ν' ἀποδοθῶσι ἀντίθετα κατηγορούμενα εἰς τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκόμη ἀναφορὰν. Ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει ἀκριβῶς διότι ὁ εἰς ὑποχωρεῖ διὰ νὰ ἀφήσῃ τὸν τόπον ἐλεύθερον εἰς τὸν ἄλλον, καταστρέφεται εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦτο, ἐξαφανίζεται ἐξ αὐτοῦ. Ὁ καθορισμὸς Α δύναται νὰ ἰσχύῃ εἰς τὴν στιγμήν 1, ὁ καθορισμὸς μὴ Α — εἰς τὴν στιγμήν 2, ἀκριβῶς διότι ἡ στιγμή 2 εἶνε ἄρνησις τῆς στιγμῆς 1, διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἦτο δὲν εἶνε πλέον. Εἰς τὰ ἀνωτέρω περιλαμβάνεται τρόπον τινα ἢ «νοητῆ» (Transzendente πρό πάσης πείρας) συναγωγή τοῦ χρόνου: ὁ διὰ τοῦ χρόνου ἀπ' ἀλλήλων χωρισμὸς αὐτῶν εἶνε ὁ ἕρος τοῦ δυνατοῦ τῆς ὑπάρξεως ἀντιθέτων προσδιορισμῶν εἰς τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον καὶ καθ' ὁμοίαν ἀναφορὰν. Χρόνος σημαίνει, καὶ εἶνε τελειωτικῶς, μόνον ὁ ἀπ' ἀλλήλων χωρισμὸς οὗτος ἐν τῷ (λογικῷ) συνειδῶτι. Διότι βεβαίως λέγομεν: ὅτι τὸ παρελθὸν δὲν εἶνε πλέον, ὅτι τὸ μέλλον δὲν εἶνε ἀκόμη, ἄρα ὅτι ἀμφότερα δὲν εἶνε. Ποῦ ἄλλοῦ εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε τ ε θ ε ι μ ε ν ο ν τὸ μ ἦ - Ε ἶ ν α ι τοῦτο, ἂν ὄχι ἐν τῇ διανοήσει, ἀφοῦ εἶναι, καὶ πολὺ περιττότερον Μή-εἶναι καμμίαν ἄλλην, ἐν γένει, δυνατὴν ἐννοεῖν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχῳσι ἂν μὴ τὴν τῆς καταφατικῆς καὶ ἀποφατικῆς θέσεως ἐν τῇ διανοήσει;

Οὕτω ἐφθάσαμεν ἤδη εἰς τὸ ἐξῆς ἀποτέλεσμα: ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἀνέχονται αἱ καθαφαί θέσεις τῆς διανοήσεως ἐν ἑαυταῖς τὴν ἀντίφασιν ἀλλ' ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμο-

γ ἢ ν' ἐπὶ τοῦ δεδομένου (τὸ ἐν ἡμῖν 102 D, 103 B, ἡ διαρκής; παρὰ Πλάτωνι ἔκφρασις διὰ τὸ πεδῖον τῆς πείρας), δηλονότι ἐν τῇ ἐμπειρικῇ κρίσει δὲν κυριαρχεῖ ἀντίφρασις διότι τὰ καθ' ἑαυτὰ ἀντίθετα κατηγορούμενα ἢ καθόλου δὲν συγκρούονται (ὡς ἐκ τῶν διαφορῶν σημείων τῆς ἀναφορᾶς). ἢ τὸ ἐν ὑποχωρεῖ ἐνώπιον τοῦ ἄλλου, εἰς οὐδεμίαν ἄρα περίπτωση εἶνε ἀνάγκη νὰ εὐρίσκωνται οἷον εἰς τὸν αὐτὸν τόπον. Ἀκριβῶς διὰ τοῦ κατὰ χρόνον χωρισμοῦ τοποθετοῦνται εἰς διαφόρους λογικοὺς τόπους καὶ τοιοῦτοι εἶνε οἱ χρονικοὶ τόποι.

Ἄλλ' ἄρα γε δὲν γίνεται τῶντι διαρκῶς ἐκ τοῦ Α μή - Α, ὡς αὐτὸς ὁ Σωκράτης ἀνέπτυξεν εἰς προγενέστερον χωρίον τοῦ διαλόγου (70 D); Ἡ ἀντίφρασις αὕτη ἀδιορθώτου, μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν, ἐμπειριστοῦ ἀποδεικνύει μόνον ὅτι οὗτος οὐδὲν ἀπολύτως ἠγνόησε. Τὸ ὑποκείμενον μὲ κατηγορούμενον Α μεταβάλλεται εἰς τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον μὲ κατηγορούμενον μή-Α, τὸ κατηγορούμενον ὅμως Α δὲν γίνεται μή-Α, ἀλλὰ Α μένει Α, μή-Α μένει μή-Α, τόσον καθ' ἑαυτὸ ὅσον καὶ «παρ' ἡμῖν» τ. ἔ. τόσον εἰς τὴν καθαρὰν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς πείρας κρίσιν.

ε') Ἐνταῦθα ὅμως δυνάμεθα εὐκόλως νὰ συναγίγωμεν καὶ ἄλλο μέγα συμπέρασμα: Οἱ καθορισμοὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς κεραιμένοι ἀνάγκη νὰ διατηρῶνται οὔτοι ἀναλλοίωτοι, ὡς ἄλλως τε πάντοτε ἰσχυρίσθη ὁ Πλάτων χωρὶς ὅμως καὶ λογικῶς νὰ συναγίγη ταῦτα; καὶ μάλιστα ὄχι μόνον εἰς τὴν καθαρὰν ἰδέσιν ἀλλ' ὁμοίως καὶ εἰς τὴν τῆς πείρας, ἄρα εἰς τὸ γίγνεσθαι καὶ παρέρχεσθαι, εἰς τρόπον ὥστε ὅταν καθορισμὸς τις ἐξαφανίζεται ἐκ τινος δεδομένου ἀντικειμένου δὲν καταστρέφεται ἐν γένει ἀλλὰ θὰ ἔχει ἀπλῶς μεταφερθῆ εἰς ἄλλον τόπον. Εἶνε ἀληθές ὅτι δὲν διατυπῶνται ῥητῶς καὶ γενικῶς ἢ γενικῆ αὕτη προϋπόθεσις ὅτι τ. ἔ. τὸ εἶδος καθ' ἑαυτὸ δὲν καταστρέφεται ὄχι μόνον διὰ τὴν καθαρὰν διανόησιν ἀλλ' οὔτε κατὰ τὴν μεταβολὴν τῶν γιγνομένων, ἢ ἐπικολουθοῦσα ὅμως ἀπόδειξις τῆς ἀθανασίας, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς ὅλης ἐρεῦνης, βασίζεται ἀναντιρρήτως ἐπὶ τῆς προϋποθέσεως ταύτης καὶ θὰ ἦτο ἀνευ αὐτῆς τελείως ἀκατάληπτος. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀμφισβητήσιμος εἶνε ὄχι ἡ λογικὴ αὕτη βᾶσις τῆς ἀποδείξεως ἀλλὰ πάντως τὸ ὅτι ἡ «ζωὴ» λαμβάνεται ἀνευδοιάστως ὡς εἶδος τοιοῦτον τὸ ὁποῖον ἀφείλει ἑσσεῖ νὰ διατηρῆται ἀναλλοίωτον κατὰ ποσότητα, καὶ μόνον νὰ μεταφέρηται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Ἐν γένει ὅμως, συμρώνως πρὸς τὴν λογικὴν ἐκείνην προϋπόθεσιν, ἀνάγκη τὸ γίγνεσθαι καὶ τὸ παρέρχεσθαι νὰ νοηθῶσιν ὡς ἀπλήρ μεταβολή τῶν οἰωνδῆποτε, ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῶν ἀμεταβλήτων, καθορισμῶν οἰοιδήποτε καὶ ἂν εἶνε οὔτοι.

Ποῖα ὅμως εἶνε τὰ τελευταῖα ὑποκείμενα; Τίποτε ἄλλο ἢ τὸ καθ' ἑαυτοὺς κενοὶ τόποι μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐναλλάσσονται οἱ καθορισμοί. Διότι ὅτι καὶ ἂν θελήσωμεν νὰ μεταχειρισθῶμεν πρῶς.

ὄρισμὸν αὐτῶν πάλιν θὰ τὸ ἐπράττομεν διὰ τοιούτων καθορισμῶν οἱ ὅποιοι καθ' ἑαυτοῦ δὲν παρακολουθοῦσι ἀναγκαίως τὸν ἕνα ἢ ἄλλον τόπον, ἀλλὰ δύνανται νὰ μεταβάλλωσι τὸν τόπον αὐτῶν. Καὶ οὕτω φθάνομεν ἀκριβῶς εἰς τὰς γνωστὰς προϋποθέσεις τοῦ πολὺ μεταγενεστεροῦ διαλόγου «Τίμαιος» (αὐτ. σελ. 49 ε.) εἰς τὸν ὁποῖον ὡς τὸ τελευταῖον «τοῦτο» (**τόδε**) δηλ. τὸ τελευταῖον ὑποκείμενον εἰς τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀποδοθῶσι οἰοιδήποτε ποσοτικοὶ καθορισμοί, ταῦτοχρόνως ὅμως καὶ ὡς τὸ τελευταῖον **μόνιμον** ἀποδεικνύεται ὁ **χώρος** ἢ **τόπος**, τοῦτέστι φθάνομεν εἰς τὸ σύστημα αὐτῶν τούτων τῶν τόπων εἰς τοὺς ὁποῖους εἰσέρχονται καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξέρχονται οἱ ἐντελῶς, ὅπως ἐνταῦθα, ὡς **μορφαι** ἢ **Ἰδέαι** διατυπώμενοι καθορισμοί. Εἶνε τοῦτο ἢ τὰ πάντα «ἀναλαμβάνουσα» ὄντως ἢ ὁποία πάντοτε παραμένει ἢ αὐτὴ, οὐδέποτε ἐξέρχεται τῆς ἑαυτῆς λειτουργίας (καθαροῦ συστήματος τόπων), ἀναλαμβάνει πᾶσαν μορφήν χωρὶς νὰ ἔχη ἰδίαν τοιαύτην (εἶνε ἄμορφος δι' ὅλων τῶν ἰδεῶν τ. ἔ. μορφῶν τὰς ὁποίας θὰ ἀναλάβει), ἐν τῇ ὁποία εἰσερχόμενοι καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας πάλιν ἐξέρχόμενοι αἱ εἰκόνες τῶν καθαρῶν καθορισμῶν τῆς διατύπωσης οἰοεὶ ἀποτυποῦνται. Ὁ «Φαίδων», ὡς εἶπομεν, δὲν φθάνει μέχρι τῆς ζητῆς διατυπώσεως τῶν ἀνωτέρω, ὅλα ὅμως τὰ διὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἀπαιτούμενα στοιχεῖα εἶνε ἤδη ἔτοιμα. Ἄλλως τε ἤδη ἀπαντιῶνται αἱ αὐταὶ ἐκφράσεις: τὸ ἀναλαμβάνων, ὁ φορεὺς τῆς μορφῆς ἢ Ἰδέας, τὸ εἰσερχεσθαι καὶ ἐξέρχεσθαι τῶν καθορισμῶν (ἐπανειλημμένως ἐν 103—105). Ἡ ἀμοιβαία ὑποχώρησις τὸ **ὑπεκχωρεῖν**, ἀπαιτεῖ ὡς βάσιν **χώρον** (**χώραν**). Καὶ αὐτὸς ὁ «Θεαίτητος» (153 DE) εἶχεν ὑποδείξει τὸν **χώρον** ὡς ἀρχὴν τῆς ἀξίως διὰ τὰ φαινόμενα, ἢ ὁποία τάξις θὰ καθίστα δυνατὴν τὴν **βεβαιότητα** τοῦ ἐμπειρικῶς λεγομένου καὶ τὴν ὁποίαν, ὡς ἐκ τούτου, ἢ συνεπῆς καὶ οἰοεὶ ἀπόλυτος θεωρία τῆς σχετικότητος ἄφειλε νὰ ἀποκρούσῃ.

Ἐὰν αἱ ἰδέαι αὗται ἦσαν τελειότερον ἐπεξεργασμένα θὰ εἶχομεν ἐν αὐταῖς ἀκριβῶς τὴν «νοητὴν» (transzendentale πρὸ πάσης πείρας) **συνσγωγήν** τοῦ χώρου, ἢ ὁποία ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεισαν τοῦ χρόνου καὶ ἀποτρεῖ τὸ ἀναγκαῖον αὐτῆς συμπλήρωμα. Ταῦτοχρόνως ὅμως ἢ ἀρχὴ τῆς διατύπωσης ἢ ὁποία προηγουμένως ὡς ζητούμενη πρώτη ἀρχὴ ἐφαίνετο ὡς νὰ αἰωρεῖτο εἰς τὸ κενὸν θὰ ἀπέκτα ἤδη πρώτην βάσιν πρὸς λογικὴν αὐτῆς θεμελίωσιν. Ἢδη ἐξ ἀπαραιτήτου λογικῆς ἀνάγκης πρέπει νὰ διατηρηθῇ: 1) τὸ σύστημα τῶν τόπων 2) ἢ οὐσία τοῦ λαμβάνειν **χώραν** (γίγνεσθαι). Εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς πείρας δίδεται οὕτω τὸ ἐξῆς πρόβλημα πρὸς ἐπίλυσιν: νὰ παρουσιάσῃ πάντα τὰ γινόμενα ὡς ὁμοιομόρφως γινόμενα εἰς τρόπον ὥστε νὰ διατηρεῖται ἢ αὐτὴ θεμελιώδης ὑπόστασις τοῦ **εἶναι** εἰς πᾶσαν ἀλλοίωσιν.

Πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἀπετέλεσεν ἢ εἰς τοὺς

·αστρονόμους τῆς σχολῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος δοθεῖσα συμβουλή: νὰ ἀναγάγῃσι τὰς κατὰ τὸ φαινόμενον ἀνομοιότητας τῶν τροχιῶν τῶν οὐρανίων σωμάτων εἰς ὁμοιότητα, δηλαδή εἰς «κανονικῶς τεταγμένας κυκλικὰς τροχιάς, ὡς εἰς ὑπόθεσιν ἢ ὁποῖα σώζει τὰ φαινόμενα, τοῦτέστιν ἢ ὁποῖα παρουσιάζει ταύτας ὡς ὑπαγομένας ὑπὸ ἑνα νόμον ἐν πλήρῃ ἀρμονίᾳ πρὸς ἀλλήλας. Ἡ μέθοδος αὕτη ταχέως ἔσχε περιρρανῆ ἐπιτυχίαν· τιεὶς λέγουσιν ὅτι αὐτὸς ὁ Πλάτων, ἐν πάσει περιπτώσει ὁ ἄμεσος αὐτοῦ μαθητῆς Ἡρακλείδης, πιθανὸν ζῶντος ἀκόμη τοῦ διδασκάλου, παρουσίασε τὴν κίνησιν τῆς γῆς ὡς δυνατὴν ὑπόθεσιν πληροῦσαν τοὺς ὅρους τοῦ Πλάτωνος. Ὑπὸ αὐτῆς ἀκοικῶς τῆς συμβουλῆς τοῦ Πλάτωνος, λίαν γνωστῆς εἰς τοὺς ἀστρονόμους ὡς ἐκ τῶν σχολίων τοῦ Simplicius εἰς τὸ περὶ οὐρανοῦ σύγγραμμι τοῦ Ἀριστοτέλους, ὠδηγήθησαν οἱ Κοπέρνικος, Kepler καὶ Galilei ὅταν ἐστήριξαν πράγματι ἐπὶ τῆς προϋποθέσεως ἐκείνης τὴν νεωτέραν ἀστρονομίαν. Καὶ οὗτοι ἀκόμη ἐπίστευον ὅτι αἱ κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων καθ' ἑαυτὰς ἦτο ἀνάγκη νὰ περιγεῶσι καθαρὰ, κανονικὰ γεωμετρικὰ σχήματα: κύκλους ἢ, ἀφοῦ τὸ τοιοῦτον ἀπεδείχθη ὡς μὴ δυνάμενον νὰ ὑποστηριχθῆ, τοῦλάχιστον ἐλλείψεις. Ἐπλανῶντο δὲ τὴν πλάνην ὅμως ταύτην δὲν εἶνε ὑπεύθυνος ἡ πλατωνικὴ ἰδεολογία ὡς μέθοδος ἀλλὰ μᾶλλον ὁ πῶλοισμός ἐμπειρισμοῦ τὸ ὁποῖον εἶχε παραμείνει ἐν αὐτῇ: τ. ἔ. ἐζήτουν μὲν τὸν καθαρὸν νόμον ἀλλ' ἐνόμιζον πάντοτε ὅτι θὰ εὑρισκόν αὐτόν, ὅπωςδήποτε, εἰς τὰ φαινόμενα ἐκτὸς ἡμῶν, ὅχι δὲ ὅτι ἔπρεπε νὰ θέσωσι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ διανοήσει, ἐν τῇ ὑπόθεσει τῆς ἐπιστήμης. Μόλις οἱ νόμοι τοῦ Νεύτωνος, ἢ ὅποιαδήποτε ἄλλη φυσικὴ ἔκφρασις τοῦ ζητήματος ἤθελε ποτὲ ἀντικαταστήσει αὐτούς, ἀποτελοῦσι τὴν καθαρωτέραν ἐκπλήρωσιν τῆς λογικῆς ἀπαιτήσεως, ἐν τῇ διατυπώσει τῆς ὁποίας δὲν φθίνει μὲν ὁ Πλάτων, εἰς τὸν «Φαίδων», μέχρι τοῦ ἀνωτάτου σημείου, τὴν ὁποῖαν ὅμως τοσοῦτον ἔχει προκατασκευάσει ἵνα νὰ δυνάμεθα νῦν νὰ συναγάγωμεν ἡμεῖς αὐτὴν δι' ἑνὸς καὶ μόνου, οὕτως εἰπεῖν, βήματος ἐκ τῶν δεδομένων αὐτοῦ.

ζ') Τὸ τελευταῖον σημεῖον τὸ ὁποῖον ἐξετάζει ἀκόμη ὁ Πλάτων εἶνε ἡ σύνδεσις διαφορῶν καθορισμῶν τῆς διανοήσεως ἐν τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ· ἀποδεικνύεται δὲ ὅτι ἰσορισμένοι καθορισμοὶ χωρὶς νὰ εἶνε τὸτάτημοι συμβαδίζουσι διαρκῶς εἰς τρόπον ὅπτε καθορισμὸς ἀντιτιθέμενος εἰς τὸν ἑνα εἶνε ἀσυμβίβαστος καὶ πρὸς τὸν ἄλλον. Τοιοῦτοι εἶνε τὰ καθ' αὐτὰ συμβεβηκότα (συνεχόμενοι προσδιορισμοὶ) τοῦ Ἀριστοτέλους. Τοιαύτη σχέσις ὑπάρχει μεταξύ τοῦ τρία καὶ τοῦ περιττοῦ, μεταξύ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς θερμότητος (104---105). Οὕτω καὶ μεταξύ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς, ἐξ αὐ, ἐν τέλει, ἐξάγεται τὸ συμτέραςμα ὅτι ἡ ψυχὴ ὡς αὐτὴ ἢ ἀρχὴ τῆς ζωῆς εἶνε ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸν «θάνατον». Λίαν ἀπτόν εἶνε τὸ σφάλμα τῆς ἐφαρμο-

γῆς ταύτης τῆς λογικῆς ἀρχῆς· θὰ ἦτο κάλλιστα δυνατόν νὰ παραμείνῃ μὲν τὸ εἶδος τοῦ ζῶντος, νὰ διατηρεῖται ὁλοῦν τὸ ἄθροισμα τῆς ζωτικῆς ἐνεργείας ἐν τῷ συνόλῳ, οὐκ αὐξανόμενον οὔτε ἐλαττούμενον, καὶ ὅμως νὰ ἀποθνήσκῃ τὸ ζῶν, ὅπως ἡ διατήρησις τοῦ ὅλου ἀθροίσματος τῆς κινήσεως ἐν γένει δὲν ἐμποδίζει τὴν κατάπαισιν ὀρισμένης τινὸς κινήσεως. Πράγματι ἐν μόνον ἔπεται· ὅτι ὀρισμένον τι ὑποκείμενον ζῆ ἐν ὄσῳ ἔχει ψυχὴν τοῦτ' ὅτις ὅμως τίποτε δὲν ἀποδεικνύει ὡς πρὸς τὴν ἐξακολουθήσιν τῆς ζωῆς τοῦ δεδωμένου τούτου ζῶντος ἀτόμου. Λογικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἐν τῇ εἰδικῇ ταύτῃ ἐφαρμογῇ τῆς ἀρχῆς ἡ ὁδητὴ ἐπιβεβαίωσις ὅτι οἱ καθορισμοὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς δὲν καταστρέφονται ἀλλ' ἀνάγκη γὰρ παραμείνωσιν ἀφθαρτοὶ ὄχι μόνον ἐν τῇ καθαρᾷ θέσει τῆς διανοήσεως ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀλλοιώσει καὶ τῷ γίνεσθαι αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ὑπάρχει ἄρα γε ἀκόμη, μετὰ τὰ ἀνωτέρω, ἀνάγκη ἀπολογίας τινὸς ἐναντίον τοῦ Ἀριστοτέλους ἢ οἴουδ' ἕποτε ἄλλου ὁ ὁποῖος θὰ ἤθελε νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι διὰ τῶν λογικῶν τούτων προϋποθέσεων ἐπιτεύχθη τι ὡς πρὸς τὴν θεμελίωσιν τοῦ γίνεσθαι καὶ τοῦ παρέχεσθαι; Ἀπλοῦστατον παράδειγμα θὰ καταστήσει φανερὸν τὸ μέγεθος τοῦ λογικοῦ τούτου ἔργου. Τί μᾶ; ἐξηγεῖ τὰ φαινόμενα τῆς κρούσεως; Ἐὐαίσθητόν, ἡ σύγκρουσις τῶν σωμάτων τῆν ὁποῖαν βλέπομεν καὶ ἴσως ἀκούομεν ἢ καὶ οἰσθ' ἐνόμεθα δὲν μᾶς παρέχει βᾶσιν ἐκ τῆς ὁποίας νὰ ἐννοήσωμεν διὰ τί ταῦτα π.χ. φέρονται ἀπ' ἀλλήλων πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ὀρισμένην διεύθυνσιν ἢ μὲ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ὀρισμένην ταχύτητα, ἢ καὶ ἡρεμοῦσι, ἢ τὸ ἐν μὲν ἡρεμεῖ τὸ δὲ ἄλλο ἀπομακρύνεται αὐτως ἢ ἄλλως. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου θὰ ἔχει αἰωνίως δίκαιον ὁ Hume· ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει μόνος ὅτι ἐπανέλαβον καὶ πάντες οἱ ὀρθολογισταί, οἱ ὁποῖοι ὀπωσαῦν εἶχον σιμῆ ἰδέαν τῆς ἑαυτῶν ἀρχῆς, ὅτι πρότερον πάντος ἄλλου ἐγνώριζε καὶ εἶχεν εἶπει ὁ Πλάτων. Ὁ λόγος εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν κατώρθωσε νὰ εὕρῃ ὁ Hume: ὁ νόμος κατὰ τὸν ὁποῖον ἐν τῇ συγκρούσει (ἢ τις ὀρίζει μόνον τὴν *conditio*, τὸν ὄρον τ. ἔ. διὰ τὴν ὕπαγωγὴν τῆς δεδωμένης εἰδικῆς περιπτώσεως ὑπὸ τὸν νόμον) ἀνταλλάσσονται αἱ ἐνέργειαι εἰς τρόπον ὥστε ἢ ἐν τῷ συνόλῳ ἐνέργεια νὰ διατηρεῖται ἢ γενικώτερον: νὰ διατηρεῖται ἀναλλοίωτος ὀρισμένος τις παράγων διὰ τοῦ ὁποῖου κατόπιν θὰ ἐκφρασθῇ ἡ οὐσία τοῦ λεγομένου τούτου, ἐνῶ ἀπ' ἑτέρου, ταῦτοχρόνως, παραμένει ἀμετάβλητον τὸ σύστημα τῶν τόπων, τοῦτέστιν ἢ ὡς βᾶσις χρησιμεύουσα κατὰ χρόνον καὶ χῶρον τάξις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ παράγων οὗτος κατανέμεται διαρκῶς ἄλλως καὶ ἄλλως. Τί σημαίνει δὲ τὸ ὅτι οἱ τόποι παραμένουσιν οἱ αὐτοί; Ποῖος ἢ τί τοὺς κανονίζει, τοὺς διακρίνει, ἀφοῦ οὗτοι, αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς, δὲν ἔχουσιν περιεχόμενον τὸ ὁποῖον νὰ ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ αὐτούς; Ἐνταῦθα, εἴν ποτε, γίνεται φανερόν ὅτι ἀποκλειστικῶς καὶ μόνῃ ἢ καθαρὰ διανόησις εἶνε εἰς θέλιν νὰ ὀρίσῃ αὐτούς;

δὲν ἀποτελοῦσιν οὗτοι ἢ σημεῖα στηρίξεως διὰ τὴν διανόησιν τὰ ὅποια αὐτὴ ἢ διάνοια θέτει εἰς ἑαυτὴν διότι τίς ἢ τί, μὰ τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχη εἰς αὐτὴν ταῦτα ἀφοῦ ταῦτα δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ τόποι τ. ἔ. θέσεις ;

Συμφώνως πρὸς ταῦτα ὅμως ἐργάζεται τοῖοντι πᾶσα αὐστηρὰ ἐπιστήμη· συμφώνως πρὸς ταῦτα ὀφείλει νὰ ἐργασθῆ ἂν θέλῃ νὰ καταλήξῃ εἰς τι θετικὸν καὶ σαφές. Ἐν πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καθαρότητος τῶν θεμελιωδῶν ἐννοιῶν, τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων, τῶν «πρώτων ὑποθέσεων» ἢ Ἀρχῶν, τ. ἔ. τῶν πρώτων τὰ ὑποτιθέτων τὰς ὁποίας θέτο μὲν καὶ λαμβάνομεν ὡς βάσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἡμῶν ἐξηγήσεως. Εἶνε ἀληθές ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον --- ὡς κατηννόησε καὶ εἶπεν ὁ Καντ --- ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἐννοοῦμεν μόνον ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἡμεῖς αὐτοί, ὡς ἐκ τῶν ἐννοιῶν ἡμῶν, ἐκ τῶν προτέρων ἐθέσασμεν ἐντὸς αὐτῶν· τοῦτο ὅμως τὸ ἐννοοῦμεν πραγματικῶς ἄνευ αὐτοῦ τίποτε δὲν ἐννοοῦμεν.

Οὕτω δέ, ἤδη παρὰ Πλάτωνι, ἀποδεικνύει ἡ ἰδεοκρατία ὅτι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ θεμελιώσῃ «τὸ δυνατόν τῆς πείρας» τ. ἔ. νὰ καταστήσῃ δυνατὴν ἐμπειρικὴν ἐρευναν τῶν νόμων καὶ ἐν αὐτῇ νὰ ἐπαληθεύσῃ αὐτὴ ἑαυτὴν.

Ἐπιστροφή εἰς τὸν «Θεαίτητον».

Ἐν τέλει ἂς ἀνακινήσωμεν μίαν φορὴν ἀκόμη τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τοῦ «Φαίδωνος» ἐν σχέσει πρὸς τὸν «Θεαίτητον», τὸ ὅποῖον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προηγηθέντος τελευταίου μέρους νομίζομεν ὅτι θέλει ἀχθῆ εἰς ἀναμφισβήτητον πέραν.

Ὁ «Θεαίτητος» --- ὅσον καὶ ὁ «Φαίδρος» --- ἀγνοεῖ τὸ πρόβλημα τοῦτο : τὴν θεμελίωσιν τ. ἔ. τῆς ἐμπειρικῆς κρίσεως ἐν τῇ καθαρῇ. Ἴν γένοι φαίνεται παρδεχόμενος ὅτι μίνον ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ὑπάρχει ἀλήθεια, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι τοῦλάχιστον δὲν ἀποκλείει λογικὴν θεμελίωσιν τῆς ἐμπειρικῆς κρίσεως. Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ θὰ ἦτο τοῦτο ἤδη ἀρκετόν.

Δυνάμεθα ὅμως νὰ ὑποδείξωμεν καὶ ὄρισμένα καθ' ἕκαστον σημεῖα εἰς τὴν ὅποια ὁ «Φαίδων» ἀναντιρρήτως φητάνει πέραν τοῦ «Θεαιτήτου». Εἰς τὸ πρῶτον μέρος εἴρομεν ὅτι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁ «Φαίδων» στηρίζεται ἐπὶ ὀρισμένων, διὰ τὸν Πλάτωνα ἤδη ἀποδεδειγμένων, προϋποθέσεων αἰδιόποια οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπεδείχθησαν εἰ μὴ μόνον ἐν τῇ «Θεαιτήτῳ». Εἰς τὸ τρίτον μέρος εἴρομεν ὅτι διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Μεταβλητοῦ ὡς ἰδιαιτέρου εἶδους τοῦ εἶναι, ὑπερβαίνει οὗτος ἐντελῶς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ «Θεαιτήτου». Εἰς τὸ τέταρτον μέρος εἴρομαι ἢ θεωροῦμαι αὐτὴ τὴν ἐμβρυοειδέραν αὐτῆς θεμελίωσιν, ἀποδεικνυομένων τῶν δύο εἰδῶν τοῦ εἶναι ὡς τῶν δύο εἰδῶν τοῦ κρίναι. Ἀνεξαρτήτως ὅμως πᾶν-

των τούτων εἶνε δυνατόν νὰ καταδεχθῆ ὅτι ἐν μιᾷ περιπτώσει ἀνακινεῖται ὑπὸ τοῦ «Θεαιτήτου» πρόβλημα τὸ ὁποῖον, καίτοι ὡς πρόβλημα ἰσχυρῶς ἐξαιρεται, δὲν λύεται οὐχ ἦτιον καὶ τὸ ὁποῖον ἐν τῷ «Φαίδωνι» εὐρίσκει τὴν τελείαν καὶ σικφῆ αὐτοῦ λύσιν, ὅτι δὲ προσέτι εἰς ἄλλο θεμελιῶδες ζήτημα σημαντικῶς ὁ «Φαίδων» διαφέρει τοῦ «Θεαιτήτου» σχετιζόμενος, ἀφ' ἑτέρου, πρὸς ἀναμφισβητήτως βραδύτερον γραφέντας διαλόγους.

1. Εἰς τὸν «Θεαιτήτον» σελ. 154 ε. ἐγένετο λόγος περὶ τῶν παραδόξων φαινομένων τῆς σχετικότητος τῶν ἐννοιῶν: τοῦ μεγέθους, ἀλλὰ μόνον ὡς ἀνικειμένου τῆς ἀπορίας ἐκείνης ἢ ὁποία δέον νὰ παροτρύνῃ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, οὐδὲ πόρρωθεν δὲ ὑπεδείχθη λύσεις, διότι ἡ δῆθεν ὡς λύσις ἐπακολουθήσασα γνώμη ὅτι κατ' ἀρχὴν μόνον τὸ σχετικὸν ὑπάρχει τὸ δὲ ἀπόλυτον ἐκλείπει ἐντελῶς, δὲν ἦτο λύσις ἀλλὰ τῶναντίον ἀπεριόριστος ἐπαύξησης τῆς δυσχερείας ἢ λύσις ἄλλως τε αὕτη καὶ κατόπιν ἀπεδείχθη ὡς ἐντελῶς ἀνεφάρμοστος. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ γνώμη αὕτη ἀνήρει αὕτη ἑαυτὴν ἰσθουμένη μέχρι τῶν τελευταίων αὐτῆς συνεπειῶν, ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρχωσι βέβαιοί τινες καθορισμοί, ὅτι ἄρα εἶνε ἀνάγκη νὰ δύναται ὅπωςδήποτε νὰ συμβιβασθῆ τὸ ἀναντίρρητον γεγονὸς τῆς σχετικότητος πρὸς τὴν διατήρησιν νοητῶν ταῦτοτήτων· πῶς ὅμως εἶνε δυνατόν νὰ συνυπάρξωσιν ἀμφοτέρω, οὐδαμοῦ, οὐδὲ πόρρωθεν, ὑποδεικνύεται.

Χάριν τῆς πρὸς τὸν «Φαίδωνα» συγκρίσεως ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν σαρεῖ διατύπωσιν τοῦ ἐν τῷ «Θεαιτήτῳ» ἐπιχειρήματος, α) (154 B) : ἕξ κύβοι συγκρινόμενοι πρὸς τέσσαρας εἶνε περισσότεροι, πρὸς δώδεκα ὀλιγώτεροι. Ἐγένοντο ἄρα γε ἀπὸ τῆς μιᾶς συγκρίσεως εἰς τὴν ἄλλην ὀλιγώτεροι; ἢ πῶς ἐγένοντο μετὰ ταῦτα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἦσαν πρότερον χωρὶς ὅμως καὶ νὰ μεταβληθῶσι; β) (156 B) : ταύτην τὴν στιγμὴν ὁ Σωκράτης εἶνε μεγαλείτερος τοῦ Θεαιτήτου, μετὰ ἓν ἔτος θά εἶνε μικρότερος, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἔγινε μικρότερος, ἀλλὰ διότι θά ἔχει μεγαλώσει ὁ Θεαιτήτος. Πῶς καὶ τοῦτο συμβαίνει εἶχε μείνει ἐντελῶς σκοτεινόν. Ἄλλως τε οὐδεμίαν ἐν γένει ὁ «Θεαιτήτος» ἔδωκεν ἐξήγησιν τοῦ γίνεσθαι, ἀλλὰ περιορίσθη εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν βεβαιότητα τῶν θεμελιωδῶν ἐννοιῶν ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ μόνῃ ὑπάρχει εἶναι καὶ Ἀλήθεια. Ἄφοῦ οὐδόπως ἐζητεῖτο ἡ ἀλήθεια τοῦ γίνεσθαι δὲν ἦτο δυνατόν καὶ νὰ δοθῆ ἰστική τις ἀπάντησις εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο.

Εἶδομεν ὅμως ἤδη πῶς ἀκριβῶς τὸ πρόβλημα τοῦτο λύεται αὐστηρῶς καὶ καθαρῶς εἰς τὸν «Φαίδωνα» (102 ε.). Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει καὶ ἐνταῦθα ἐπίσης ἡ ἡλικία τοῦ Σωκράτους ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τοῦ προσώπου μετὰ τοῦ ὁποίου κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν συνδιαλέγεται, ταύτην τὴν φράσιν τοῦ Σιμμία. Ἄλλ' ἐνῶ εἰς τὸν «Θεαιτήτον» ἐτονίζετο, κατὰ τρόπον λίαν σοβαρόν, τὸ προβληματικὸν τοῦ πράγματος, λύεται ἐνταῦθα τὸ πρόβλημα καὶ δὴ μετὰ λεπτολόγου ἀκριβολογίας τὴν ὁποίαν εἶ

συγγραφεὺς ἀπειζόμενος παραβάλλει πρὸς τὴν ἀκριβείαν τοῦ ἕρους «δικαστικῶν ἐγγράφων» (102 D).

Τινὲς προέβαλον τὴν ἀντίρρησην ὅτι εἰς τὸν «Θεαίτητον» πρόκειται περὶ τῆς διαδοχικῆς εἰς τὸν «Φαίδωνα» περὶ τῆς ταυτοχρόνοι ἀναφορῆς ἀντιθέτων κατηγορουμένων εἰς τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον. Τὸ τοιοῦτόν εἶνε ἀληθῆς πλάνη· ἀμφοτέρω τὰ χωρία πραγματεύονται ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ἣ ὅποια ὅμως οὐσιαστικῶς εἶνε ἀσήμαντος, ὅτι τὸ παράδειγμα τῆς ἡλικίας τοῦ Σωκράτους ἐφαρμόζεται εἰς μὲν τὸν «Θεαίτητον» ἐπὶ τῆς μιᾶς εἰς δὲ τὸν «Φαίδωνα» ἐπὶ τῆς ἄλλης περιπτώσεως. Πρόβλημα καὶ λύσις εἶνε τόσον ὅμοια εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὥστε τὸ παράδειγμα ἠδύνατο, ἐπουσιωδῶς μόνον τροποποιούμενον, νὰ μεταφερθῆ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν. Ἡ διαφορὰ εἶνε ἐντελῶς ἐστερημένη σπουδαιότητος. Ἐπιμένομεν λοιπὸν ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦ «Θεαίτητου» ἐλύθη εἰς τὸν «Φαίδωνα» καὶ δὴ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τοσοῦτον ἀκριβῶς ἀντιπροκρινόμενου παραδείγματος ὥστε, τῇ ἀληθείᾳ, εὐκόλως γεννᾶται ἡ ἰδέα ὅτι ἐξ ἐπίτηδες ἐγένετο τοῦτο.

2). Πλὴν τούτου ἠθέλησάν τινες νὰ ἀποδείξωσι τὸ ὀλιγώτερον προηγμένον στάδιον τοῦ «Φαίδωνος» λέγοντες ὅτι οὗτος δὲν γνωρίζει τίποτε ἐκ τῶν «τοις πᾶσι κοινῶν» θεμελιωδῶν καθορισμῶν, τῶν Κατηγοριῶν. Θὰ ἦτο πολὺ ἀπλοῦν νὰ ἀπαντήσωμεν ὅτι ἐξ ἐναντίας ὁ «Θεαίτητος» δὲν γνωρίζει τίποτε ἐκ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τοῦ «Φαίδωνος». Ἀλλ' εἶνε προτιμότερον νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ θεμελιώδεις αὗται ἀρχαὶ ἀπαδεικνύονται τελείως ὡς εὐρυνσις καὶ ἀνάπτυξις τῶν κατηγοριῶν τοῦ «Θεαίτητου»· ἀπλῶς ἀναπτύσσουσι τὴν λειτουργίαν τούτων ἐν τῇ γνώσει. Ἴτι π. χ. σημαίνουσι ταυτότητος καὶ ἀντίθεσις, τί «αὐτὴ ἡ οὐσία τῆς ἀντιθέσεως» (Θαιτ. 186 B), τ. ἔ. ποία εἶνε ἡ λειτουργία αὐτῶν ἐν τῇ γνώσει, ἀναπτύσσει ὁ «Φαίδων» καὶ ἔχι ὁ «Θεαίτητος». Περὶ ὅλων τῶν θεμελιωδῶν ἐννοιῶν: τοῦ ἴσου, μεγαλειτέρου, μικροτέρου, τῆς μονάδος καὶ δυάδος, τοῦ ἀρτίου καὶ περιττοῦ, γίνεται πάλιν λόγος ὑπὸ τὴν μορφήν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, ὑποθέσεων. Καὶ αὗται αἱ ἐννοιαὶ τῆς ἠθικῆς μνημονεύονται τοῦλάχιστον. Τινὲς εἶπον ὅτι ἀπὸ τὸν «Φαίδωνα» ἐλλεῖπει ἡ σπουδαία θεμελιώδης ἐννοια τοῦ Μὴ-Εἶναι· ἀλλ' οὗτος πραγματεύεται περὶ αὐτῆς ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἀρνητικοῦ προσδιορισμοῦ (105 D12). Τὴν ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἐμβριθεστέραν ἀνάπτυξιν καὶ θεμελίωσιν εὐρίσκω ἐγὼ τοῦλάχιστον πανταχοῦ ἐνταῦθα ἐν τῷ «Φαίδωνι». Τὸ πᾶν ὅμως, ἐπὶ τοιοῦτου εἴδους συγκρίσεων, δὲν ἐξαργαῖται ἐκ τοῦ ποῦ γίνεται χοῆσις ταύτης ἢ ἐκείνης; τῆς ἐκκρίσεως, ποῦ καὶ ὅτι οἷονδῆποτε τρόπον ὑποδηλοῦται αὕτη ἢ ἐκείνη ἢ γνώμη, ἀλλ' ἐκ τοῦ ποῦ ἐμβριθεστέρον ἐρευνᾶται κατ' οὐσίαν τὸ πρᾶγμα.

Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα ἐνδεχόμενον νὰ εὐρεθῶσιν ἀκόμη ὑπεκφυγαὶ αἱ ὅποια ἂν μὴ κανένα ἄλλον, ἱκανοποιούσιν ὅμως αὐτὸν τὸν ἑ-

γοντα π. χ. ὑπὸ τοῦ «Θεαιτήτου» συντόμως καὶ περιληπτικῶς ἐκφρά-
ζεται ὅτι προηγουμένως λεπτομερῶς ἀνεπτύχθη ὑπὸ τοῦ «Φαίδωνος» καὶ
τὰ τοιαῦτα. Πειστικωτάτη ὁμως εἶνε ἡ σύγκρισις πρὸς τὰ «ἀνώτατα εἶδη»
τοῦ «Σοφιστοῦ» (254 ε.). Ὡς τὰ πέντε ἀνώτατα εἶδη παρουσιάζονται ἐκεῖ :

Εἶναι

διατήρησις — ἀλλοιώσις

ταυτότης — διαφορὰ = Μὴ-εἶναι

Ἡ διάταξις δὲν εἶνε αὐστηρά, ἴσως μάλιστα δὲν θέλει κἄν νὰ θεω-
ρηθῇ ὡς τελειωτική. Ἡ ταυτότης καὶ διαφορὰ ὄφειλον, κατ' οὐσίαν, νὰ
προσηγηθῶσι τῆς διατηρήσεως καὶ ἀλλοιώσεως αἱ ὁποῖαι εἶνε ταυτότης καὶ
διαφορὰ ἐν τῇ χρονικῇ ἀλληλουχίᾳ. Ἀλλὰ οὕτω καθίσταται ἀκόμη κατα-
φανεστέρα ἡ συμφωνία πρὸς τὸν «Φαίδωνα» ὁ ὁποῖος ὡς τὰ δὺ ο ἀ ν ὡ -
τ α τ α ε ἴ δ η τ ο ῦ Ε ἶ ν α ι ἀ ν α κ η ρ ὄ σ σ ε ι τ ὸ δ ι α τ η ρ ο ῦ μ ε -
ν ὸ ν καὶ τ ὸ ἀ λ λ ο ι ο ῦ μ ε ν ὸ ν κατόπιν, ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν θεμε-
λιωδῶν ἀρχῶν, ἀνακηρύσσει ὡς θεμελιωδεσιτάτας ὑπ' αὐτὰς τὴν ταυτότητα
καὶ ἀντίθεσιν, ἀπὸ τούτων δ' ὀρμώμενος, ἂν μὴ τελείως ἀναπτύσσει, τοῦ-
λάχιστον παρέχει τὴν ἀρχὴν τῶν θεμελιωδῶν ὀρισμῶν : ἀφ' ἐνός μὲν τοῦ
δυνατοῦ τῆς μεταβολῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς διατηρήσεως τῆς θεμελιώδους
οὐσίας τοῦ Εἶναι ἐν τῇ μεταβολῇ ἐνῶ, τοῦναντίον, τελείως ἐλ-
λείπουσιν ἐκ τοῦ «Θεαιτήτου» μεταξὺ τῶν θεμελι-
ωδῶν ἐννοιῶν, ἡ τῆς διατηρήσεως καὶ τῆς ἀλ-
λοιώσεως· καίτοι δὲ ἐμμέσως, ἐκ τῶν περὶ ἔλεατῶν λεχθέντων, βε-
βαίως δυνάμεθα γὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἤδη ἔκτοτε εἶχεν ὁ Πλάτων τὴν
διάθεσιν νὰ παραδεχθῇ ταῦτοχρόνως ἀμρότερα ὡς ἰσχύοντα, οὐχ ἥττον
εἶνε καὶ παραμένει ἀνεξήγητος ἡ τελεία ἔλλειψις τῶν θεμελιωδῶν τούτων
ἐννοιῶν ἐκ τοῦ ἄλλως τόσον πλουσίου καταλόγου τοῦ «Θεαιτήτου», ἐνῶ
μεταξὺ τῶν ὀλίγων θεμελιωδῶν ἐννοιῶν τοῦ «Σοφιστοῦ» καταλαμβάνου-
σιν αὐταὶ τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τὴν κοινὴν τελευταίαν ἀνωτάτην ἐννοιαν
τοῦ Εἶναι. Τὸ τοιοῦτον ὁμως συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὸ ὅτι ῥητῶς
ἐκεῖ ἀναγνωρίζεται, ἐν γένει, μόνον τὸ καθαρὸν ἀμετάβλητον Εἶναι τῶν
ἐννοιῶν, ἀλήθεια δὲ τις τοῦ αἰσθητοῦ—τὸ ὁποῖον ταυτίζεται πρὸς τὸ γι-
γνομένον καὶ μεταβλητόν—κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπολύτως ἀποκρούεται ἢ
ἐν πάσῃ περιπτώσει οὐδόπως θεμελιῶται, μάλιστα οὐδὲ κἄν τίθεται ὡς
ὠρισμένον πρόβλημα. Νομίζομεν ὅτι δυσκόλως θὰ εἶνε δυνατόν νὰ ἀπο-
κρούσῃ τις ἔσασί τὴν γνώμην ὅτι ἐνταῦθα ὁ «Φαίδων» εὐρίσκεται κατὰ
σημαντικὸν βῆμα πλησιέστερον πρὸς τὸν «Σοφιστὴν» (τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει,
ὡς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν, καὶ περὶ τοῦ «Παρμενίδου») ἢ ὁ «Θεαιτη-
τητος».